

NOORD-BEVELAND
SOCIAAL-ECONOMISCHE SCHETS
VAN HET VOORMALIGE EILAND.

L7
20A

Verslagen
No. 20

Mei 1963

Landbouw-Economisch Instituut - Conradkade 175 - 's-Gravenhage - Tel. 61.41.61

Niet voor publikatie - Nadruk Verboden

INHOUD

		Blz.
LIJST VAN BIJLAGEN		4
WOORD VOORAF		5
INLEIDING		7
HOOFDSTUK	I ALGEMEEN SOCIAAL-ECONOMISCHE ASPECTEN	8
	§ 1. Bevolking	8
	§ 2. Beroepsbevolking	9
HOOFDSTUK	II ASPECTEN VAN DE AGRARISCH-ECONOMISCHE STRUCTUUR	13
	§ 1. De grondgebruikers naar beroepsgroep, bedrijfstype en grootteklasse	13
	§ 2. Bedrijfsgroottestructuur	14
	§ 3. Verkaveling	18
	§ 4. Eigendom en pacht	19
	§ 5. Bedrijfsgebouwen en utiliteitsvoorzieningen	20
HOOFDSTUK	III DE LANDBOUWBEDRIJVEN	21
	§ 1. Bedrijfstype en grondgebruik	21
	§ 2. Bouwlandgebruik en tuinbouw	21
	§ 3. Veestapel	22
	§ 4. Mechanisatie en loonwerk	23
	§ 5. Arbeid	24
HOOFDSTUK	IV AGRARISCH-SOCIALE ASPECTEN	26
	§ 1. Bedrijfshoofden	26
	§ 2. Zoons	27
	§ 3. Bedrijfsopvolging	27
	§ 4. Verplaatsing, vergroting, verkoop.	29

LIJST VAN BIJLAGEN

	Blz.
1. Bevolking sinds 1880	30
2. Loop van de bevolking	31
3. Verspreiding van de bevolking	32
4. Mannelijke beroepsbevolking	33
5. Mannelijke beroepsbevolking	34
6. Mannelijke beroepsbevolking naar bedrijfstak	35
7. Woonforenzen	36
8. Grondgebruikers naar beroepsgroep en grootteklassen	37
9. De nevenberoepen van de B- en hoofdberoepen van de C-geregistreerden	38
10. Geregistreerden in groep D	39
11. Grondgebruikers met 1 ha of meer cultuurgrond	40
12. Grondgebruikers naar hoofdberoep en grootteklassen Noord-Beveland	41
13. Verkaveling (A)	42
14. Verkaveling (B)	43
15. Verkaveling (C)	44
16. Verkaveling (D)	45
17. Dijken	46
18. Kadastrale oppervlakte in ha	47
19. Kadastrale en gemeten maat	48
20. Grond buiten het blok in gebruik bij bedrijven binnen het blok	49
21. Eigendom en pacht	50
22. Gepachte grond	51
23. Verpachtende bedrijfshoofden	52
24. Bedrijfsgebouwen	53
25. Bedrijfsgebouwen en woningen	54
26. Utiliteitsvoorzieningen	55
27. Telefoon, elektriciteit en waterleiding	56
28. Gebruiksbestemming cultuurgrond	57
29. Grondgebruik	58
30. Bouwlandgebruik	59
31. Veehouderij	60
32. Trekkers en werkpaarden	61
33. Mechanisatie Noord-Beveland	62
34. Loonwerk en werkzaamheden door derden	63
35. Werkzaamheden door derden	64
36. Loonwerk voor anderen	65
37. Produktenafvoer van de kavel	66
38. Bewaring van landbouwprodukten	67
39. Arbeidskrachten	68
40. Arbeidskrachten	69
41. Arbeidsbezetting	70
42. Vreemde arbeidskrachten	71
43. Vaste arbeiders	72
44. De leeftijd van de bedrijfshoofden	73
45. Onderwijs van de bedrijfshoofden	74
46. De agrarische verenigingen	75
47. Kerkelijke gezindte van de bedrijfshoofden	76
48. Beroepskeuze agrarische jongeren	77
49. Beroepskeuze agrarische jongeren	78
50. Bedrijfsopvolging	79
51. Verplaatsing, vergroting en verkoop.	80

WOORD VOORAF

De Cultuurtechnische Dienst verzocht in februari 1962 het Landbouw-Economisch Instituut een sociaal-economische schets te maken van het (voormalige) eiland Noord-Beveland, waarvoor een ruilverkavelingsplan in voorbereiding is. Deze schets is een uitwerking van en een toelichting op de bestaande statistische documentatie over het betrokken gebied. Van de in deze schets vermelde gegevens maakt de Cultuurtechnische Dienst gebruik bij de samenstelling van het rapport ex art. 34 van de Ruilverkavelingswet.

Dit verslag is opgemaakt door de afdeling Streekonderzoek.

DE DIRECTEUR,

's-Gravenhage, mei 1963.

(Prof. dr. A. Kraal)

INLEIDING

De statistische gegevens die het belangrijkste deel vormen van deze sociaal-economische schets zijn voornamelijk ontleend aan de in het najaar van 1962 door de Cultuurtechnische Dienst uitgevoerde bedrijfsregistratie en -enquête onder de op het eiland Noord-Beveland gevestigde grondgebruikers met 2 ha of meer grond. Daarnaast is gebruik gemaakt van de Algemene Volkstelling 1960, de Woningtelling 1956 en de Volks- en Beroepstelling 1947, alsmede van statistieken van het C.B.S., betrekking hebbend op verschillende jaren. Aangezien het eiland slechts twee gemeenten telt en bovendien bij de landbouwstatistiek als een afzonderlijk landbouwgebied wordt beschouwd, waren meer van deze algemene statistische gegevens beschikbaar dan gebruikelijk is bij dit type sociaal-economische schetsen. Deze omstandigheid heeft er ook toe geleid dat ervan is afgezien in de C.D.-bedrijfsregistratie afzonderlijke gedetailleerde gegevens op te nemen over bouwplan, mechanisatie, e.d.

Mede dank zij het feit dat er bij de opzet en uitvoering van de bedrijfsregistratie reeds rekening werd gehouden met de samenstelling van de sociaal-economische schets, is de afwijking van de gebruikelijke handelwijze, waarbij de tellingformulieren van de Landbouwtelling als uitgangsmateriaal worden gebruikt, goed geslaagd te noemen.

Bijgaande kaart geeft een overzicht van de ligging van Noord-Beveland. De twee dammen die in het kader van het z.g. Drie-eilandenplan zijn aangelegd door het Veerse Gat en de Zandkreek, zijn hierop nog niet aangegeven. Deze dammen hebben een eind gemaakt aan de eilandpositie van Noord-Beveland. Er zijn reeds verkeerswegen over gelegd en er bestaan nog verder reikende plannen tot de aanleg van verkeerswegen over het eiland in het kader van het Deltaplan, doch ook in verband met de voorgenomen bouw van een brug over de Oosterschelde naar Zierikzee. Deze nieuwe verkeersverbindingen die het voormalige, zuiver agrarische eiland hebben ontsloten of zullen ontsluiten zijn belangrijke motieven geweest om de ruilverkaveling in voorbereiding te nemen. Daarnaast zal ook de aanpassing van het afwateringssysteem van de vele Noordbevelandse polders aan de nieuwe situatie op het Veerse Meer en het Zeeuwse Meer, bepaalde voorzieningen vragen.

Het behoeft wel geen betoog dat, behalve de eventuele uitvoering van een ruilverkaveling op Noord-Beveland, dank zij het Deltaplan in de komende jaren grote veranderingen in de sociaal-economische structuur van het voormalige eiland zullen optreden. Deze sociaal-economische schets beoogt voor wat betreft de agrarische aspecten van deze structuur op een verantwoorde wijze de huidige situatie vast te leggen.

Bij de samenstelling ervan is o.a. gebruik gemaakt van de inzichten neergelegd in een rapport over een sociaal onderzoek van de Stichting Zeeland voor Maatschappelijk en Cultureel Werk (Q.J. Munters: "Noord-Beveland Rapport uitgebracht op grond van plaatselijk onderzoek" Middelburg, 1958).

HOOFDSTUK I

ALGEMEEN SOCIAAL-ECONOMISCHE ASPECTEN

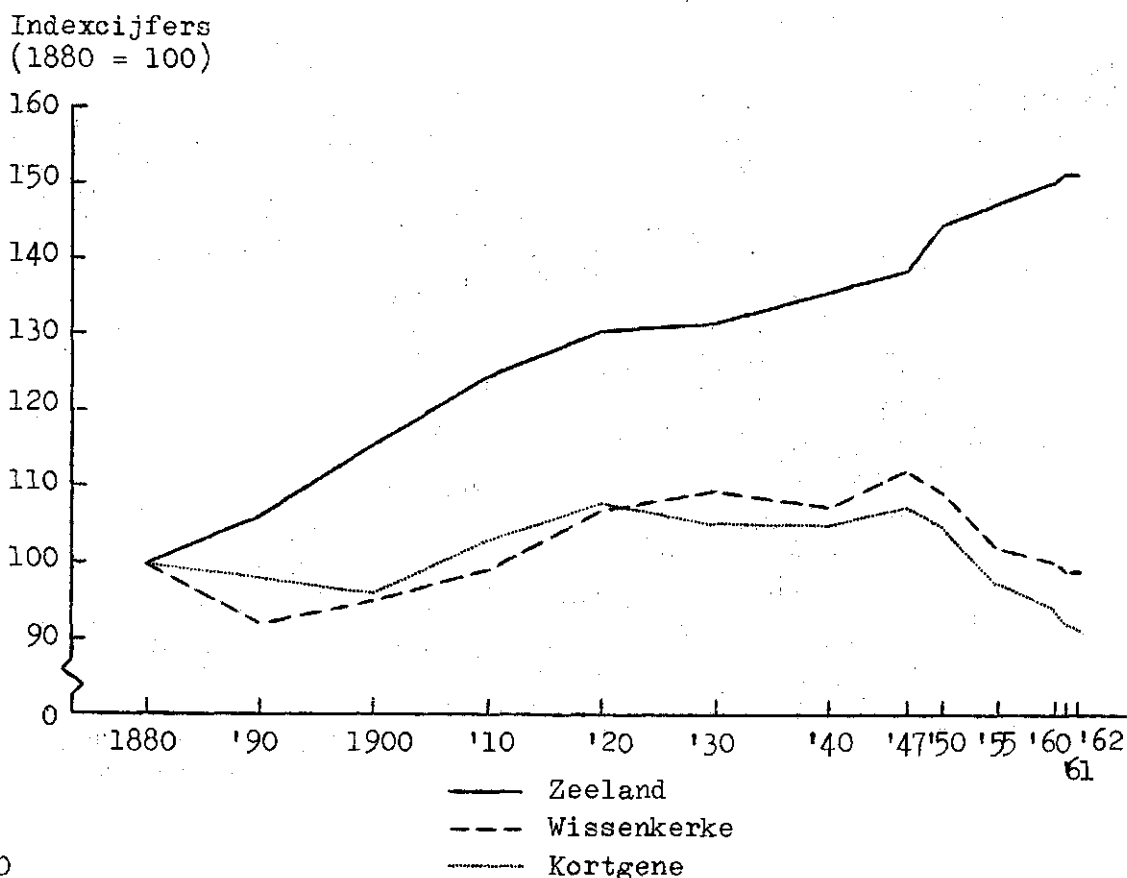
De gezichtspunten van waaruit de sociaal-economische structuur van een bepaald gebied worden gezien zijn niet alleen velerlei, maar ook vaak zeer verschillend van karakter. Dit geldt wel in het bijzonder voor Noord-Beveland, dat sinds 1961 uit zijn geografisch isolement is verlost. Het sterke agrarische karakter van dit voormalige eiland met, behoudens de verzorgende en dienstenverlenende sector, weinig niet-agrarische werkgelegenheid, heeft sterk zijn stempel gedrukt op het sociaal-economische patroon.

§ 1. B e v o l k i n g (bijlagen 1 t/m 3)

De bevolking van Noord-Beveland in zijn geheel is sinds 1880 met 5% afgenomen. Was in de periode 1910-1947 nog van enige toename of minstens een gelijkblijvend aantal sprake, na 1947 nam het aantal inwoners steeds af.

Grafiek 1

ONTWIKKELING VAN HET AANTAL INWONERS

Dit is ook in overeenstemming met het eerdergenoemde agrarische karakter van dit gebied, de landbouw vergt steeds minder arbeidskrachten terwijl de niet-agrarische werkgelegenheid weinig of niet is uitgebreid. In de eerste naoorlogse jaren vooral, maar ook later nog, zien wij een aanzienlijk vertrekoverschot (verschil tussen vestiging en vertrek) wat bij lange na niet door het geboortenoverschot wordt gecompenseerd. De vermindering van het inwonertal van Noord-Beveland komt bijna geheel op rekening van de gemeente Kortgene, waar tengevolge van het lage geboortenoverschot het aantal inwoners ten opzichte van 1880 met 9% verminderde. Het eveneens aanzienlijke vertrekoverschot in Wissenkerke wordt gedeeltelijk door een hoger geboortenoverschot opgevangen, zodat deze gemeente thans nog bijna evenveel inwoners telt als in 1880.

Uit de gegevens van het aantal inwoners per wijk welke van 1947 en 1960 beschikbaar zijn, blijkt dat het aantal inwoners in alle plaatsen is verminderd, maar in de kleinste dorpen en de verspreide huizen het meest.

§ 2. B e r o e p s b e v o l k i n g (bijlagen 4 t/m 7)

Evenals de totale bevolking is ook de mannelijke beroepsbevolking in aantal afgenomen. De vermindering van de beroepsbevolking welke eerst na 1947 is opgetreden ging gepaard met een verandering van het beroepspatroon zoals tabel 1 laat zien.

Tabel 1

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING NOORD-BEVELAND

Jaar	Aantal	Percentage werkzaam in			
		landbouw	industrie en ambacht	handel en verkeer	diensten en overige
1930	2539	69	18	9	4
1947	2592	67	18	10	5
1960	2085	51	22	17	10

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstellingen.

Uit tabel 1 blijkt dat de landbouw nog steeds de grootste werkgever is, hoewel het aantal werkenden in de landbouw in de periode 1947-1960 met bijna twee vijfde verminderde; het totale aantal werkende mannen liep met een vijfde terug. Dit houdt in dat het aandeel van de agrariërs in de totale mannelijke beroepsbevolking dalende is. Hiertegenover zijn het vooral de bouwnijverheid, de handel en de dienstenverlenende sector waarin de werkgelegenheid relatief blijkt te zijn toegenomen.

Was in 1947 nog ruim twee derde van de werkende mannen in de landbouw werkzaam, in 1960 is dit nog maar ongeveer de helft. Deze afneming is in de eerste plaats ontstaan door de sterke daling van het aantal arbeiders met bijna 3,5% per jaar.

Tabel 2

MANNELIJKE AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING
NOORD-BEVELAND

	Aantal personen in			Indexcijfers (1947 = 100)	
	1947 ¹⁾	1956	1960	1956	1960
Zelfstandigen	368	345	348	94	95
Meewerkende gezinsleden	144	78	73	54	51
Arbeiders	1136	897	638	79	56

1) Exclusief tijdelijk niet-werkend (82)

Bron: C.B.S.- volks- en beroepstelling 1947
algemene woningtelling 1956
algemene volkstelling 1960

Ook het vrij kleine aantal meewerkende zoons is met de helft verminderd. Het aantal zelfstandige agrariërs is slechts weinig afgenomen; hierop wordt in hoofdstuk II nader ingegaan.

De mannelijke beroepsbevolking verminderde niet alleen in aantal, ze is ook verouderd, evenals trouwens de totale bevolking, wat blijkt uit tabel 3.

Tabel 3

LEEFTIJDOPBOUW NOORD-BEVELAND

Jaar	Aantal personen	Percentage in de leeftijdsklasse				
		< 19 jaar	20-40 jaar	40-50 jaar	50-65 jaar	65 jaar en ouder
Mannelijke beroepsbevolking:						
1947	2592	12	43	19	20	6
1960	2085	9	37	21	29	4
Gehele bevolking:						
1947	7715	34	28	13	15	10
1960	6777	33	23	12	18	14

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstelling 1947
algemene volkstelling 1960

Bij de beschouwing van het forensisme is onderscheid gemaakt tussen woonforenzen, zijnde de dagelijks naar een werkgemeente heen en weer reizende mannen, en overige forenzen.

Het aantal woonforenzen was in Kortgene in 1947 groter dan in 1960 (9 en 6% van de mannelijke beroepsbevolking); in Wissenkerke waren in 1960 meer woonforenzen dan in 1947 (2 en 6%). Het verschil tussen beide gemeenten mag misschien worden toegeschreven aan de destijds betere veerverbindingen met Kortgene. Van de niet-agrarische woonforenzen werkt twee vijfde deel op het eiland.

Verder is Goes de belangrijkste werkgemeente en is er geen uitgesproken voorkeur voor een bepaalde bedrijfstak te constateren.

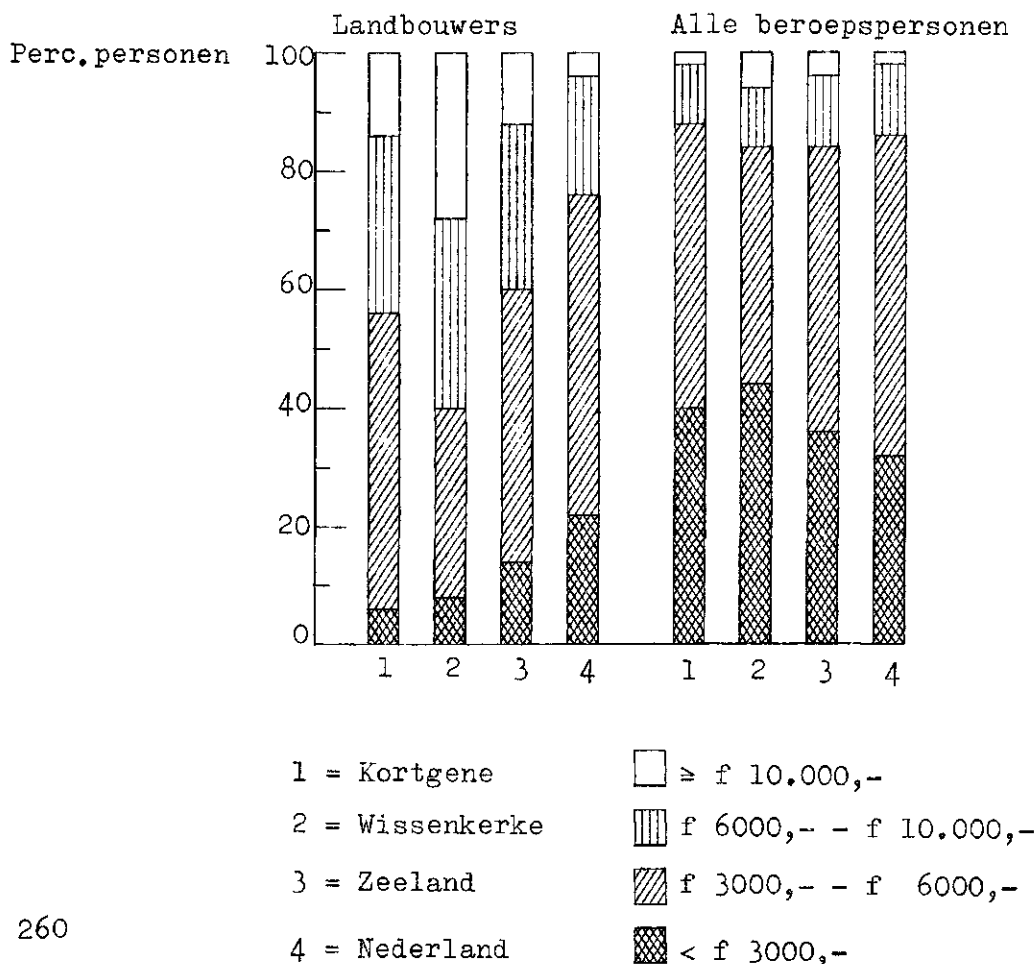
De overige forenzen zijn naar aantal in Kortgene vervijfvoudigd en in Wissenkerke verviervoudigd en omvatten in 1960 respectievelijk 13 en 9% van de mannelijke beroepsbevolking tegenover 2% in 1947. Overigens is de verhouding tussen woonforenzen en overige forenzen (slechts ongeveer een derde zijn woonforenzen), afwijkend van andere gebieden waar de woonforenzen veelal 70-50% van alle forenzen omvatten. Vermoedelijk hangt dit samen met de in 1960 nog bestaande eilandpositie.

Over de verandering in de omvang van het forensime na de totstandkoming van de vaste oeververbindingen met Walcheren en Zuid-Beveland in 1961 zijn geen cijfers beschikbaar. Naar de mening van plaatselijke zagslieden is na 1961 het aantal forenzen nog toegenomen en richt zich globaal gezien van het westen uit op Vlissingen en vanuit het oosten op Goes en ook op Rotterdam.

Aan de woningtelling 1956 is een globale indicatie van de inkomenspositie van de landbouwers en alle beroepspersonen ontleend. Hierbij dient men te bedenken, dat aan de absolute hoogte van de bij deze telling opgegeven inkomens geen al te grote waarde kan worden toegekend; wel zijn deze gegevens bruikbaar voor regionale niveauvergelijking. In grafiek 2 zijn deze gegevens tot uitdrukking gebracht.

Grafiek 2

INKOMENS VAN GEZINSHOOFDEN EN ALLEENSTAANDEN

Vooral in de gemeente Wissenkerke maar ook in Kortgene komt een groter percentage landbouwers in de hogere inkomensklassen voor dan in de provincie Zeeland, welke laatste toch weer gunstig afsteekt bij Nederland. Bij alle beroepspersonen blijkt de laagste inkomensgroep in de twee gemeenten groter te zijn dan van het Rijk en de provincie. De conclusie mag dus wel zijn dat Noord-Beveland een welvarend eiland kan worden genoemd. Enkele andere aanwijzingen omtrent dit boven het gemiddelde liggen, zijn vermeld in het rapport van de Stichting Zeeland "Noord-Beveland", o.a. over de vermogenssituatie, het auto- en bromfietsbezit.

HOOFDSTUK II

ASPECTEN VAN DE AGRARISCH-ECONOMISCHE STRUCTUUR

§ 1. De grondgebruikers naar beroepsgroep bedrijfstype en grootteklasse (bijlagen 8 t/m 10).

Door middel van de C.D.-registratie zijn gegevens opgenomen van 314 grondgebruikers met 2 ha of meer grond. Bovendien zijn gegevens verzameld bij 8 grondgebruikers die meer dan 1 ha grond, voornamelijk voor tuinbouw in gebruik hebben. De geregistreeerden zijn echter niet allemaal landbouwers of tuinders van beroep; een deel oefent de landbouw uit als nevenberoep of zelfs als vrijetijdsbesteding. Om hierin enig inzicht te krijgen zijn de geregistreeerden in vier beroepsgroepen ingedeeld, waarbij de tijd die aan het eigen land- of tuinbouwbedrijf wordt besteed als maatstaf geldt. De aard van het agrarisch bedrijf (akkerbouw, fruitteelt) blijft hier vooralsnog buiten beschouwing. De vier onderscheiden beroepsgroepen zijn:

- A. zuivere landbouwers c.q. tuinders;
- B. landbouwers, tuinders met een nevenberoep. Meer dan de helft van de tijd wordt aan het eigen land- of tuinbouwbedrijf besteed;
- C. niet-agrariërs met grondgebruik. In deze groep wordt minder dan de helft van de tijd aan het eigen land- of tuinbouwbedrijf besteed;
- D. rustende boeren, rentenierende niet-agrariërs en mensen zonder beroep voor zover zij enig grondgebruik hebben.

In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de indeling in beroepsgroepen en grootteklassen.

Tabel 4

GRONDGEBRUIKERS NAAR BEROEPSGROEP EN GROOTTEKLASSE

	Aantal grondgebruikers					
	to- taal	in de beroepsgroepen				
		A	B	A + B	C	D
2 - 5 ha	90	26	9	35 ¹⁾	37 ²⁾	18 ³⁾
5 - 10 ha	52	32	9	41	7	4
10 - 15 ha	28	19	7	26	2	-
15 - 20 ha	23	15	8	23	-	-
20 - 30 ha	25	21	4	25	-	-
30 - 50 ha	62	52	10	62	-	-
≥ 50 ha	42	37	5	42	-	-
Totaal	322	202	52	254	46	22

1) Waarvan 3 kleiner dan 2 ha.

2) Waarvan 3 kleiner dan 2 ha.

3) Waarvan 2 kleiner dan 2 ha

Bron: C.D.

Blijkens tabel 4 is er een aanzienlijk aantal B-geregistreeerden, namelijk 52 of wel 16% van alle grondgebruikers. Hiervan zijn de meesten loonwerker dat wil zeggen ze verrichten zelf loonwerk of laten dit door hun arbeider(s) doen. Ogenschojnlijk strookt dit laatste niet geheel met de omschrijving van de beroepsindeling. Gezien echter de totaliteit van het gebruik van arbeidskrachten van een bepaald bedrijf is het nodig geoordeeld hier enig onderscheid te maken met bedrijven waar geen werk voor anderen wordt verricht.

In de rest van dit verslag zijn de landbouwers of A- en B-bedrijven (79% van alle geregistreeerde grondgebruikers) bij elkaar gevoegd en onderverdeeld in de drie volgende bedrijfstypen.

Akkerbouwers

- landbouwers met meer dan 80% van de cultuurgrond akkerbouw
- landbouwers met meer dan 50% akkerbouw en grasland slechts in de vorm van dijken en daarnaast weinig of geen melkvee
- landbouwers met het overgrote deel van de cultuurgrond als akkerbouw en de rest fruitteelt

Fruittelers

- meer dan de helft van de cultuurgrond is bezet met tuinbouw of fruitteelt

Veehouders

- landbouwers met gemengde bedrijven (naast akkerbouw ook melkveehouderij) met 50% of meer bouwland
- landbouwers met weidebedrijven met 50% of meer grasland
- landbouwers met een afwijkende vorm van veehouderij, zoals mestveehouders, varkensmesters, pluimveehouders.

De verdeling van de 254 A- en B-grondgebruikers is dan als volgt.

	Aantal	Percentage
Akkerbouwers	208	82
Fruittelers	25	10
Veehouders	21	8

Een vijfde deel van de geregistreeerde grondgebruikers heeft de landbouw niet als hoofdberoep en is als zodanig ingedeeld in groep C (14%) of groep D (7%); de meesten hebben minder dan 5 ha grond in gebruik. De hoofdberoepen van de C-grondgebruikers zijn voor het grootste deel agrarisch (de meeste zijn landarbeider) of aan de landbouw verwant. Het merendeel van de D-grondgebruikers was voorheen landbouwer of landarbeider.

§ 2. Bedrijfs grootte structuur (bijlagen 11 en 12)

Aan de hand van bestaande statistische gegevens is zowel per gemeente als voor het gebied als geheel een overzicht te geven van de ontwikkeling van het aantal bedrijven en de oppervlakte cultuurgrond gedurende de laatste halve eeuw. Aan het slot van deze paragraaf wordt de huidige bedrijfsgrootte structuur beschreven, zoals deze uit de C.D.-bedrijfsregistratie naar voren komt.

De gemiddelde bedrijfsgrootte van alle grondgebruikers met een ha of meer cultuurgrond, is van 1910 tot 1960 voor Noord-Beveland afgenomen van 19 ha tot 17,4 ha. Deze daling is het sterkst geweest in Wissenkerke waar in genoemde periode (door daling tot 1930 en daarna weer een stijging) de gemiddelde bedrijfsgrootte met bijna 5 ha (van 23,4 tot 18,5 ha) is afgenomen.

GEMIDDEDELDE BEDRIJFSGROOTTE

Aangezien de oppervlakte cultuurgrond maar weinig veranderde, is het aantal bedrijven gestegen. Ook de toeneming van het aantal bedrijven zien we alleen in Wissenkerke waar vooral in de periode 1910-1921 veel kleine grondgebruikers (1-5 ha) erbij zijn gekomen. Dit hangt samen met het in de jaren 1918-1930 actieve beleid tot het vestigen van z.g. landarbeidersplaatsjes in het kader van de Landarbeiderswet 1918. Naar grootteklasse bezien blijkt in het tijdsbestek 1910-1960 het percentage kleine bedrijven (< 5 ha) en grote bedrijven (≥ 50 ha) te zijn afgenomen ten gunste van de bedrijven van 5-20 ha (zie grafiek 4)

Het C.B.S. verstrekt regelmatig de bovenstaande gegevens voor alle geregistreerden. Periodiek worden echter per landbouwgebied cijfers van het aantal geregistreerden ingedeeld naar beroepsgroepen gepubliceerd.

Tabel 5

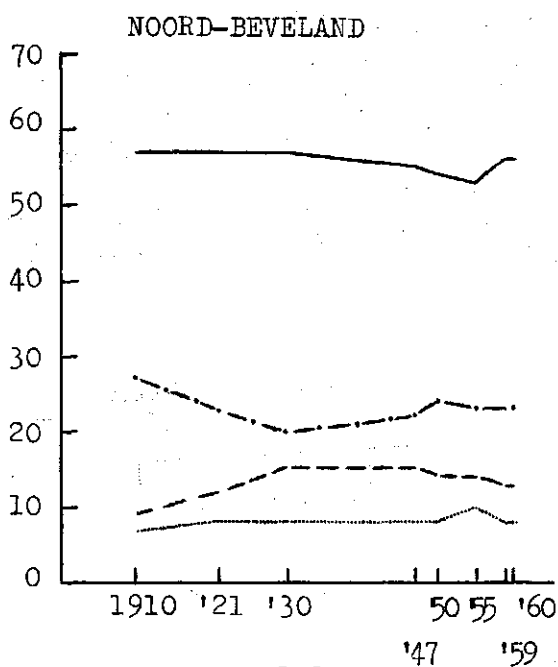
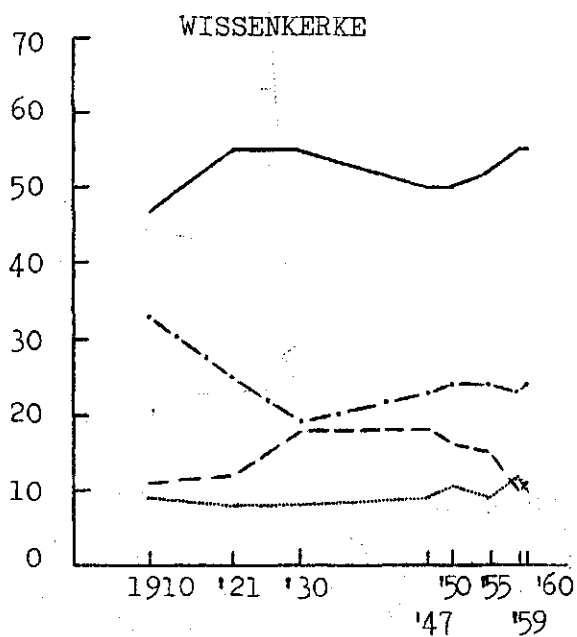
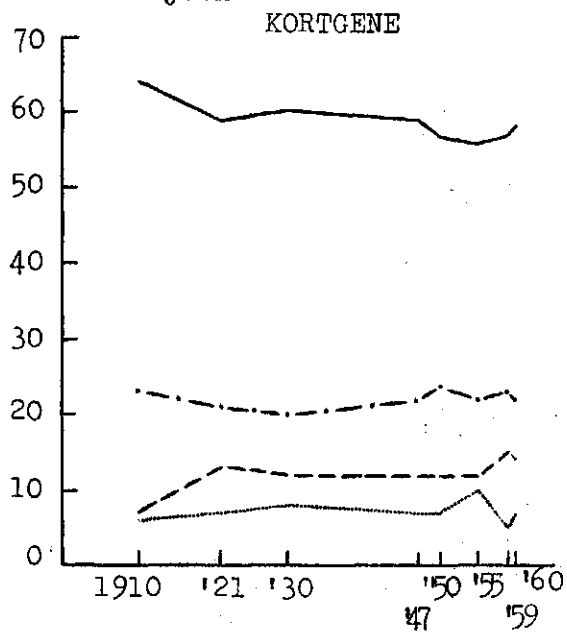
GEREGISTREERDEN ≥ 1 HA NOORD-BEVELAND

Hoofdberoep	Aantal geregistreerden in			
	1947	1955	1959	1960
Landbouwer	353	298	258	257
Tuinder	12	22	28	27
Landarbeider	26	41	44	45
Niet-agrariër	12	32	69	70
Alle beroepsgroepen	403	393	399	399

Bron: C.B.S.-Landbouwtellingen.

ONTWIKKELINGEN IN DE
BEDRIJFSGROOTTESTRUCTUUR
BEDRIJVEN ≥ 1 HA

Perc. bedrijven

— 1-10 ha
 - - - 10-20 ha
 20-30 ha
 - · - · ≥ 30 ha

Volgens tabel 5 is, bij een gelijkgebleven aantal grondgebruikers het aantal landbouwers in 13 jaar tijd met ruim een kwart verminderd. Deze als landbouwer verdwenen grondgebruikers hadden praktisch alle minder dan 5 ha grond. Kennelijk gebruiken zij deze grond nog na de wijziging van hun hoofdberoep in tuinder, landarbeider of niet-agrariër.

Het aantal landbouwbedrijven met 5 ha of meer grond is afgenomen, de tuinbouwbedrijven namen iets in aantal toe, wat in het tijdvak 1946-1960 resulteerde in minder landbouwbedrijven (7%) en minder land- en tuinbouwbedrijven (5%) zoals in tabel 6 te zien is.

Tabel 6

LANDBOUWERS EN TUINDERS \geq 5 HA NOORD-BEVELAND

	Aantal		
	landbouwers	tuinders	totaal
1947	235	4	239
1955	232	5	237
1959	221	8	229
1960	219	8	227

Bron: C.B.S.-Landbouwtellingen.

In 1947 was ook een groot aantal grondgebruikers met minder dan één ha grond geregistreerd, waarschijnlijk vaak alleen vanwege het houden van varkens of ander vee. Deze groep, welke voor een groot deel uit landarbeiders bestond was reeds in 1955 grotendeels verdwenen.

Na de beschouwing over de historische ontwikkeling kan de bedrijfs-grootte in het blok worden gezien aan de hand van de uitkomsten van de C.D.-bedrijfsregistratie (zie daarvoor ook tabel 4 en bijlage 8).

Een derde (32%) van de akkerbouwbedrijven is kleiner dan 15 ha, maar een vijfde deel (20%) is groter dan 50 ha en bijna de helft (47%) heeft meer dan 30 ha grond, een gebied dus met overwegend grote bedrijven.

Tabel 7

GEMIDDELDE BEDRIJFSGROOTTE

	Aantal bedrijven \geq 1 ha	Oppervlakte cultuurgrond \geq 1 ha in ha	Gemiddelde bedrijf- grootte in ha
Akkerbouwers	208	6309	30,3
Fruittellers	25	108	4,3
Veehouders	21	390	18,6
Alle landbouwers	254	6807	26,8
C-grondgebruikers	46	173	3,8
D-grondgebruikers	22	77	3,5

Bron: C.D.

De grondgebruikers in de beroepsgroepen C en D omvatten 21% van alle geregistreerden met ≥ 2 ha grond en 3,5% van de cultuurgrond van deze grondgebruikers.

§ 3. Ver k a v e l i n g (bijlagen 13 t/m 20)

In Noord-Beveland is de toestand van de gebruiksverkaveling 1) behalve door de gebruiksverhoudingen ook sterk door terreinomstandigheden bepaald. De akkerbouwers hebben per bedrijf gemiddeld 4,8 kavels welke dooreengenomen 6,6 ha groot zijn. Naarmate de bedrijven groter zijn neemt het aantal kavels en ook hun gemiddelde grootte toe. Bijna de helft (47%) van de akkerbouwbedrijven en ruim een derde (36%) van alle grondgebruikers heeft 5 of meer kavels.

Uit de verdeling van de kavels naar hun oppervlakte blijkt dat ruim de helft (52%) van alle kavels van de akkerbouwers groter is dan 3 ha en ruim een derde (36%) groter dan 5 ha. Het percentage grote kavels stijgt met de bedrijfsgrootte; van de grotere akkerbouwbedrijven (30 ha en groter) is dan ook meer dan de helft van de kavels groter dan 5 ha. Een zelfde tendens is waar te nemen bij de beschouwing van de grootte van de kavels in eigendom en de pachtkavels afzonderlijk. Het percentage pachtkavels met een grootte van 5 ha of meer is iets hoger dan van de eigendomskavels, wat ook blijkt uit de gemiddelde grootte welke voor gepachte kavels 7,0 ha is tegenover 5,6 ha voor de kavels in eigendom. Het vrij kleine aantal kavels wat uit eigendoms- en pachtland bestaat is met gemiddeld 11,8 ha het grootste in oppervlakte. Van het totaal aantal kavels is 43% in eigendom, 54% gepacht en slechts 3% bestaat uit eigendom-pacht. De fruittelers hebben een groter percentage eigendomskavels en de veehouders hebben het grootste percentage pachtkavels.

Van de totale kadastrale oppervlakte grond van alle geregistreerde bedrijven, zijnde 7367 ha, bestaat 281 ha of wel 4% uit dijken. Voor de veehouders zijn de dijken het belangrijkste, zij omvatten een kwart van hun oppervlakte grond. Twee vijfde deel van de dijk-kavels is 3 ha of groter, terwijl de gemiddelde grootte 3,0 ha is. Slechts 19% van de dijken is in eigendom, de rest is (meest veilige) pacht.

In verband met de vele krekken, dijken enz. in het Noordbevelandse landschap is de vraag opgekomen welk deel van de bedrijfsoppervlakte (kadastraal) hierdoor wordt ingenomen. Dit blijkt voor grote en kleine grondgebruikers gemiddeld 4% te zijn. Alleen de veehouders, die nogal wat dijken en krekken als weidegrond in gebruik hebben, hebben een percentage afdracht van 9.

Acht akkerbouwers hebben grond in gebruik buiten het eiland, nl. 103 ha, d.i. 1,4% van de totale oppervlakte cultuurgrond in gebruik bij de Noordbevelandse landbouwers.

- 1) Onder gebruikskavel wordt in overeenstemming met de bij de Provinciale Directie van de C.D. in Zeeland gehanteerde definitie verstaan een oppervlakte cultuurgrond in gebruik bij één gebruiker en begrensd door sloten groter dan $\frac{1}{2}$ m³/m, wegen, dijken en andere topografische scheidingen of door grond in gebruik bij een andere gebruiker.

Deze gronden, voor ruim 80% bouwland, zijn in 8 kavels verdeeld en slechts voor ruim 40% eigendom.

§ 4. E i g e n d o m e n p a c h t (bijlagen 21 t/m 23)

Hoe de ontwikkeling van de eigendom/pacht-verhouding is geweest wordt geschetst in tabel 8.

Tabel 8

	EIGENDOM-GEBRUIK CULTUURGROND	
	Perc. cultuurgrond in eigendom	
	Noord-Beveland	Zeeland
1921	30	40
1930	31	39
1955	32	36
1959	36	38

1) Alle grondgebruikers.

Bronnen: Directie van de Landbouw (1930)

C.B.S. (1955-1959).

Hieruit blijkt duidelijk dat het percentage eigendom-gebruik in Noord-Beveland is toegenomen, terwijl de provincie Zeeland op dit punt een lichte daling laat zien.

Blijkens de op dit punt zeer nauwkeurige registratie van de C.D. is in 1962 60% van de kadastrale oppervlakte gepacht. De fruittelers hebben meer grond in eigendom (72%) en door de veehouders wordt het meeste land gepacht (70%). Met uitzondering van de akkerbouwbedrijven van 5-15 ha, waar betrekkelijk veel grond (59%) eigendom is, zijn er tussen de grootteklassen van de akkerbouwbedrijven niet veel verschillen.

Van de akkerbouwers heeft ruim een vijfde deel (22%) alle grond in eigendom, meer dan de helft heeft het grootste deel van het land gepacht en bijna een derde deel (29%) pacht het hele bedrijf. In de grootteklasse van 30-50 ha is zelfs 43% van alle bedrijven geheel gepacht.

Slechts 11% van de grond wordt nog op mondelinge overeenkomsten gepacht. Merkwaardig is dat bij de fruittelers veel mondelinge contracten voorkomen, ook de veehouders hebben meer dan het gemiddelde aan mondelinge contracten. De C.D. heeft nagegaan welke pachtverhoudingen "veilig" en "onveilig" kunnen worden genoemd (deze onderscheiding hangt samen met de mate van zekerheid die de pachter heeft dat zijn pachtrechten gecontinueerd kunnen worden met name met het oog op het "in eigen gebruik nemen" door de verpachter die zelf landbouwer is). Van alle gepachte grond is 9% onveilige pacht. Bij de mondelinge contracten is het aantal onveilige pachtverhoudingen relatief groter.

Ruim 10% van alle geregistreerde grondgebruikers verpacht grond. De oppervlakte is echter betrekkelijk gering.

§ 5. Bedrijfsgebouwen en utiliteits-
voorzieningen (bijlagen 24 t/m 27)

Niet alle geregistreerde grondgebruikers beschikken over bedrijfsgebouwen. Wel hebben enkele grotere akkerbouwers (≥ 30 ha) twee bedrijfsgebouwen, maar bij de kleinere bedrijven (< 15 ha) komt het voor dat er geen eigenlijke bedrijfsgebouwen zijn of er is gezamenlijk gebruik van gebouwen.

Door de enquêteurs van de C.D. is een beoordeling gegeven van de gebouwen naar doelmatigheid en onderhoud. Voor de doelmatigheid is het meest de kwalificatie "matig" gegeven terwijl het onderhoud iets vaker "goed" dan "matig" werd genoemd.

Ruim driekwart van de bedrijfsgebouwen van de akkerbouwers is buiten de bebouwde kom gelegen; dit zijn vooral de grotere bedrijven. De grondgebruikers zonder bedrijfsgebouwen wonen bijna alle in de bebouwde kom.

Hoewel in vele andere gebieden vrijwel alle bedrijven aangesloten zijn op het elektriciteitsnet wacht in dit ruilverkavelingsblok nog ongeveer een kwart van de bedrijven op aansluiting. Wel zijn praktisch alle grondgebruikers op het waterleidingnet aangesloten. Het aantal telefoonaansluitingen is zeer hoog: 70% van alle grondgebruikers en 95% van de akkerbouwers met 15 ha of meer grond hebben telefoon.

HOOFDSTUK III

DE LANDBOUWBEDRIJVEN

§ 1. Bedrijfstypen en grondgebruik (bijlagen 28 en 29).

Noord-Beveland is een akkerbouwgebied waar het grasland, dat in 1910 nog een vijfde deel van de oppervlakte cultuurgrond omvatte, steeds in betekenis afnam ten gunste vooral van het bouwland, alsmede van de tuinbouw. De tuinbouw, praktisch uitsluitend fruitteelt, is pas na de Tweede Wereldoorlog van betekenis geworden en breidt zich nog steeds uit. Vele akkerbouwbedrijven hebben of beginnen met fruitteelt, hetgeen vooral bij grotere bedrijven kan leiden tot afsplitsing van een fruitteeltbedrijf, zodat meer dan één opvolger zelfstandig wordt.

De drie onderscheiden groepen van landbouwers geven de in tabel 9 weergegeven verdeling van bouw-, gras- en tuinland te zien.

Tabel 9

	Aantal bedrijven	GRONDGEBRUIK		
		Percentage cultuurgrond in gebruik als		
		bouwland	grasland	tuinland
Akkerbouwers	208	94	5	1
Fruittelers	25	11	2	87
Veehouders	21	59	41	0
Alle A- en B-bedrijven	254	91	6	3
C-grondgebruikers	46	87	9	4
D-grondgebruikers	22	99	1	-

Bron: C.D.

Ook de veehouders hebben de grootste oppervlakte van hun grond als bouwland in gebruik, terwijl de C- en D-grondgebruikers vrijwel alleen bouwland hebben.

Een omschrijving van de indelingscriteria van de bedrijfstypen werd reeds in hoofdstuk II gegeven.

§ 2. Bouwlandgebruik en tuinbouw (bijlage 30)

Voor een inzicht in het bouwlandgebruik kan worden volstaan met gegevens van alle grondgebruikers.

Tabel 10

BOUWLANDGEBRUIK 1)

	Percentage bouwland beteeld met				
	granen	peulvruchten	handelsgew.	hakvruchten	overige gewassen
1950	40	4	12	42	2
1955	34	14	12	38	2
1960	29	14	16	40	1
1962	33	10	20	36	1

1) Alle grondgebruikers, Noord-Beveland.

Bron: C.B.S.

Dat tabel 10 nogal enige wisselingen in het bouwplan laat zien is een indicatie voor het vanouds in het Zuidwestelijk zeekeleigebied bekende verschijnsel om relatief veel handelsgewassen of speculatieve teelten te hebben in het bouwplan. (Hiermee wil overigens niet gezegd zijn dat de prijs van de produkten op Noord-Beveland het bouwplan geheel zou beheersen). Er kan gesteld worden dat het percentage granen en hakvruchten is afgenomen en dat in 1962 meer peulvruchten en handelsgewassen werden verbouwd.

Tarwe en gerst zijn de voornaamste granen. De handelsgewassen, welke voor het grootste deel uit vlas bestaan, danken hun oppervlakte-uitbreiding voornamelijk aan de toegenomen verbouw van landbouwzaden met name graszaad. Het areaal hakvruchten wordt naast aardappelen vooral door suikerbieten in beslag genomen welk gewas een vijfde deel van al het bouwland omvat.

In 1962 bestond de tuinbouw uit meest moderne fruitaanplantingen (150 ha) met appels als hoofdaanplant, alsmede uit klein fruit (23 ha) wat vrijwel niet als onderteelt in boomgaard voorkomt. Verder groenten in de open grond (29 ha), tuinbouwzaden (18 ha), vroege aardappelen (9 ha) en bloembollen en -knollen (8 ha) welke laatste praktisch alleen gladiolen zijn. De zaauijen (60 ha) welke meestal ook bij het tuinland worden geteld worden voor het overgrote deel in deelbouw verbouwd.

§ 3. V e e s t a p e l (bijlage 31)

Hoewel voor dit gebied van zeer weinig betekenis, dient toch een enkel woord aan de veehouderij te worden gewijd. Volgens de C.B.S.-gegevens neemt het aantal geregistreerden met rundvee, varkens, hoenders of paarden de laatste jaren nog steeds af.

Ten opzichte van 1950 is het rundvee ook naar aantal verminderd en heeft een verschuiving plaats gehad van jongvee en melkkoeien naar mestvee. De varkensstapel is bijna de helft kleiner geworden, het aantal schapen en hoenders is toegenomen. Het opmerkelijkste is de sterke vermindering van het aantal werkpaarden: minder dan een vijfde deel van het in 1950 aanwezige aantal dieren is overgebleven.

§ 4. Mechanisatie en loonwerk
(bijlagen 32 t/m 38)

De akkerbouwgebieden in Nederland waar de bedrijven het grootst zijn, zijn doorgaans ook sterk gemechaniseerd; dit is zeker op Noord-Beveland het geval. Toch heeft de laatste jaren de mechanisatie zich in versneld tempo ontwikkeld, wat beïnvloed werd enerzijds door de teruggang van het aantal landarbeiders, anderzijds door de gestegen arbeidslonen.

Met behulp van de vooruitgang der techniek is getracht de arbeidsproduktiviteit te verhogen.

In een periode van tien jaar (1950-1960) is op Noord-Beveland het aantal trekkers verdubbeld en het aantal maaidorsers (eigendom van landbouwbedrijven) verdrievoudigd. Tevens hebben voorraad- en verzamelrooiers voor aardappelen hun intrede gedaan, zijn zelfs gemeengoed geworden en voorts verschenen de bietenrooiers.

Uit de meer recente gegevens van de C.D.-registratie aangaande het loonwerk blijkt dat 86% van de akkerbouw- en veehouderijbedrijven gebruik maakt van diensten van loonwerkers. Bovendien maakt nog 30% van deze bedrijven gebruik van werktuigen van coöperaties of combinaties.

Tabel 11

WERK DOOR DERDEN

	Aantal bedrijven	Percentage landbouwers dat laat					
		maai-dorsen	stro oprapen en persen	aardappelen rooien	bieten rooien	loonwerk verrichten	werken met werktuigen van combinatie of coöperatie
Akkerbouwers	208	61	70	31	32	85	32
Fruittelers	25	16	16	4	-	32	4
Veehouders	21	71	71	38	33	95	14

Bron: C.D.

De werkzaamheden welke door derden worden verricht, hebben voornamelijk betrekking op de oogst van akkerbouwgewassen. Indien werk door derden en eigen werktuigen worden samengenomen, kan gesteld worden dat praktisch alle graan met maaidorsers wordt geoogst, bijna alle vlas machinaal geplukt en zo goed als alle aardappelen en een zeer belangrijk deel van de bieten machinaal worden gerooid.

Vele grote landbouwwerktuigen vergen een dermate hoge investering tegenover een beperkt gebruik op het eigen bedrijf dat ze zelfs voor grote bedrijven niet rendabel zijn. Dit is de reden dat vele akkerbouwers (17%) loonwerk voor anderen verrichten. Op bedrijven zonder personeel verricht het bedrijfshoofd zelf en/of een meewerkende zoon het loonwerk, op bedrijven met personeel doen de arbeiders het loonwerk. Behalve grondbewerkingswerkzaamheden omvat het loonwerk voor anderen voornamelijk maaidorsen, stro persen en aardappelrooien.

Omtrent het vervoer van de oogst vanaf de kavel alsook over de bewaring van landbouwprodukten zijn bij de C.D.-registratie speciale vragen gesteld met het oog op het verkrijgen van een inzicht in de transportlijnen tussen de bedrijfsgebouwen en de kavels. Hieruit kwam naar voren dat op de akkerbouwbedrijven zowel voor bieten, aardappelen als granen eigen vervoer het meeste voorkomt (75%). Op de kleine bedrijven voert de loonwerker deze produkten veelal af. Granen en aardappelen worden in een aantal gevallen (5%) ook door de koper afgevoerd.

Lang niet alle produkten worden voor de aflevering in de bedrijfsgebouwen opgeslagen. Dit is nog wel het geval voor het merendeel van het vlas en het stro, terwijl daarentegen granen en erwten voor het overgrote deel niet meer in de bedrijfsgebouwen komen vooral ten gevolge van de moderne oogstmethoden. Ruim de helft van de akkerbouwers, vooral op de grotere bedrijven, maakt gebruik van een koelcel voor aardappelenbewaring. Bij 41 akkerbouwers zijn deze koelcellen op de bedrijven aanwezig. Andere landbouwers bewaren hun aardappelen in de coöperatieve koelcellen te Kortgene, Colijnsplaat en Kamperland.

§ 5. A r b e i d (bijlagen 39 t/m 43)

Reeds eerder is in deze sociaal-economische schets opgemerkt dat het aantal landarbeiders de laatste jaren is afgenomen. Op de vraag: sedert wanneer en in welke mate, kunnen de C.B.S.-arbeidskrachten-tellingen van december een globaal antwoord geven. Volgens deze gegevens is van 1950-1959 het aantal vaste vreemde arbeidskrachten met een derde verminderd. De sterkste vermindering trad op in de laatste periode (1956-1959). Ook het aantal van de tijdelijke arbeidskrachten (uitgedrukt in werkweken) is afgenomen, echter maar half zoveel als van de vaste arbeiders.

Een andere C.B.S.-telling, namelijk van het aantal vreemde arbeidskrachten dat op de teldatum in mei op de bedrijven werkte, geeft van 1958-1961 eveneens een vermindering van het aantal vreemde arbeidskrachten te zien en wel van 12% of wel 3% per jaar. Een daling welke voor deze vaste + tijdelijke arbeidskrachten ook in andere gebieden werd geconstateerd.

Ook het aantal, bij vorengenoemde tellingen opgenomen, mannelijke gezinsarbeidskrachten (inclusief bedrijfshoofden) is verminderd. Dit betrof in de periode 1950-1959 een daling van 10% van het aantal vaste en 17% van het aandeel van het losse gezinspersoneel, en in het tijdvak 1958-1961 een afname van 12% van alle meewerkende gezinsleden.

De meest recente cijfers van de arbeidsbezetting geeft de bedrijfsregistratie (C.D.). Voor een gemakkelijk overzicht zijn de verschillende soorten arbeidskrachten tot een zelfde eenheid z.g. volwaardige arbeidskrachten, v.a.k. omgerekend. Hierdoor wordt het mogelijk de arbeidsbezetting per eenheid cultuurgrond op bedrijven van verschillende grootte of de arbeid geleverd door de diverse categorieën arbeidskrachten met elkaar te vergelijken.

Aldus blijkt dat op de akkerbouwbedrijven het merendeel van de arbeid geleverd wordt door vreemd personeel, alleen de kleinste bedrijven (< 15 ha) werken bijna uitsluitend met gezinsarbeid al of niet aangevuld met voornamelijk wat losse arbeidskracht. De bedrijven van 15-30 ha hebben iets meer dan de helft gezinsarbeidskrachten terwijl op grotere bedrijven twee derde tot driekwart van het werk door (meest vaste) arbeiders wordt verricht.

Tabel 12

ARBEIDSBEZETTING

	Aantal bedrijven	Percentage van de arbeid geleverd door				Aantal ha cultuurgrond per mnl.v.a.k.
		bedrijfs- hoofden	zoons en andere mnl. familieleden	vast vreemd personeel	los vreemd personeel	
Akkerbouwers	208	27	12	50	11	9,5
Fruittelers x)	25	52	12	26	8	2,6
Veehouders xx)	21	39	28	22	7	8,9

x) 2% door vrouwelijke gezinsleden
xx) 4% door vrouwelijke gezinsleden.

Bron: C.D.

Ook grotere fruitteeltbedrijven (≥ 5 ha) werken meest met vreemd, de kleineremet eigen personeel.

Naast het bedrijfshoofd en de landarbeiders vormen de zoons nog een belangrijke categorie arbeidskrachten. Zij nemen op de akkerbouwbedrijven ruim 10% en bij de veehouders bijna een kwart van het werk voor hun rekening.

Per mannelijke arbeidskracht wordt op de akkerbouwbedrijven gemiddeld 9,5 ha grond bewerkt. Dit cijfer is op het eerste gezicht niet hoog te noemen, maar gezien het hoge percentage arbeidsintensieve gewassen (hakvruchten 36%, handelsgewassen 20%) wel verklaarbaar. De fruittelers bewerken 2,6 ha en de veehouders bijna 9 ha cultuurgrond per man.

Alle grote bedrijven (≥ 30 ha) en bijna alle middelgrote bedrijven (15-30 ha) hebben vreemde arbeidskrachten. Bijna de helft van alle akkerbouwbedrijven heeft meer dan één vaste arbeider; ruim twee vijfde (43%) van de akkerbouwbedrijven met vast personeel heeft 2 of 3 en bijna een derde (30%) heeft zelfs 4 of meer vaste arbeiders.

Het landbouwbedrijf op Noord-Beveland is, zoals uit het voorgaande duidelijk zal zijn geworden, aangewezen op een goede arbeidsvoorziening met vreemd personeel. In dit verband kan tenslotte nog gewezen worden op het feit dat van alle werk verricht door landarbeiders op de geregistreerde bedrijven 82% door personeel met een vast dienstverband en 18% door losse krachten werd geleverd.

HOOFDSTUK IV

AGRARISCH-SOCIALE ASPECTEN

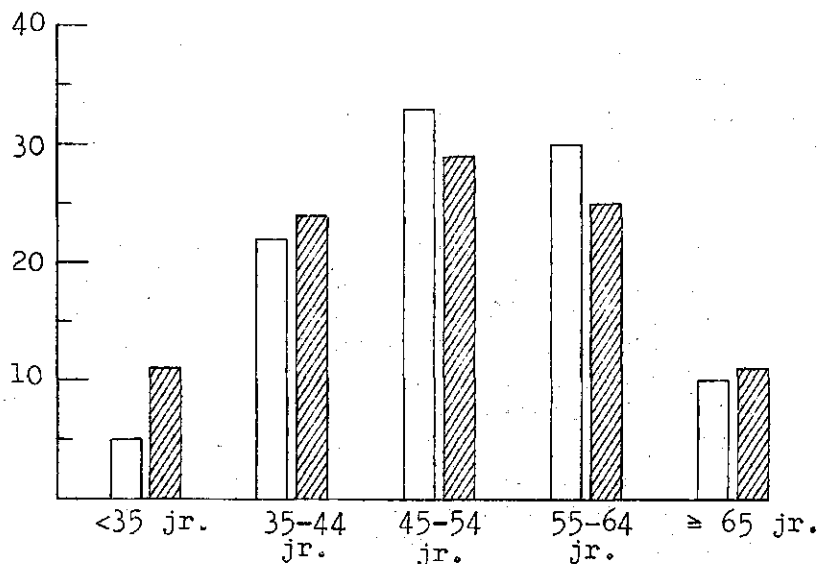
§ 1. Bedrijfs- h o o f d e n (bijlagen 44 t/m 47)

In deze paragraaf worden enige gegevens vermeld over de bedrijfs-
hoofden namelijk de leeftijdsopbouw, het gevolgde onderwijs, lidmaat-
schap van standsorganisaties en de kerkelijke gezindte.

De gemiddelde leeftijd van de akkerbouwers is 51 jaar, van de
fruittelers 47 jaar en van de veehouders 53 jaar. Bijna twee derde
(63%) van de akkerbouwers is 45-64 jaar oud, meer dan de helft (52%)
der fruittelers is nog geen 45 jaar en de meeste veehouders (57%) zijn
55 jaar of ouder.

Een vergelijking van de leeftijdsopbouw van de akkerbouwers met
die van de A- en B-bedrijven van de zeekleigebieden in 1957 laat voor
Noord-Beveland relatief minder jongere (< 35 jaar) en meer bedrijfs-
hoofden van 45-64 jaar zien.

Perc. landbouwers (A- en B- grondgebruikers) LEEFTIJDOPBOUW Grafiek 5

□ Noord-Beveland
(Akkerbouwers)

▨ Zeekleigebieden¹⁾

1) L.E.I.-onderzoek:
"Bedrijfsopvolging en be-
roepskeuze in land- en
tuinbouw".

Ongeveer 70% van de akkerbouwers heeft landbouwonderwijs gevolgd
en 28% heeft geen enkele vorm van voortgezet onderwijs gehad. Naar de
vorm van het genoten landbouwonderwijs is het dagonderwijs relatief
iets belangrijker dan de cursussen. Dagonderwijs (al of niet met
cursussen) is meest genoten in de vorm van de middelbare landbouw-
school. Naarmate de bedrijven groter zijn neemt zowel het aantal
akkerbouwers met landbouwonderwijs alsook de kwaliteit van het gevolgde
onderwijs toe.

De fruittelers volgende bijna alle vervolgonderwijs; de veehouders in veel mindere mate.

Voor beide groepen zijn cursussen de voornaamste vorm van onderwijs. Uit deze cijfers mag men de conclusie trekken dat het voor de Noordbevelandse boeren bijna vanzelfsprekend is dat voortgezet landbouwonderwijs is gevolgd. De laatste jaren is dit vooral middelbaar onderwijs. Uit de volgende paragraaf blijkt dat voor de zoons t.a.v. het volgen van landbouwonderwijs hetzelfde geldt.

Het merendeel (89%) van de akkerbouwers is lid van een standorganisatie voornamelijk van de Z.L.M. Op de kleinste bedrijven (< 15 ha) vindt men relatief de meeste ongeorganiseerden.

Aangaande de kerkelijke gezindte van de bedrijfshoofden zij opgemerkt dat driekwart van hen Nederlands Hervormd is. Gereformeerden treft men het meest aan onder de kleinere boeren, de fruittelers en de C-grondgebruikers.

§ 2. Z o o n s (bijlagen 48 en 49)

De landbouwers hebben 218 zoons van 15 jaar en ouder. Van deze zoons werkt tweederdedeel in de landbouw, 21% heeft een niet-agrarisch beroep en 13% is nog studerend. Zoons van akkerbouwers met kleine bedrijven (< 15 ha) werken veelal buiten de landbouw, bij de anderen is het andersom. Geen enkele zoon van een grotere boer werkt in de landbouw in loondienst. Bij de zoons met een niet-agrarisch beroep is het aantal handarbeiders gering ten opzichte van andere beroepen. (Slechts 12% van de zoons heeft geen enkele vorm van voortgezet onderwijs gevolgd.)

Het merendeel van de zoons met een agrarisch beroep heeft ook agrarisch onderwijs gehad, terwijl de meeste buiten de landbouw werkende zoons niet-agrarisch onderwijs hebben genoten. Van de als "studerend" aangemerkte zoons volgen de meeste land- of tuinbouwdagonderwijs, de andere algemeen vormend of ander (niet technisch) onderwijs.

§ 3. B e d r i j f s o p v o l g i n g (bijlage 50)

Uit het gezichtspunt van de toekomstige ontwikkeling van de bedrijfsgroottestructuur (d.w.z. van het aantal agrariërs en het aantal bedrijven van verschillende grootte) is het van belang geïnformeerd te zijn over de vraag hoe het staat met het aantal bedrijfsopvolgers en het aantal voor hen vrijkomende bedrijven. Daar de bedrijfsovername in dit opzicht vele sociale aspecten heeft, wordt zij in dit hoofdstuk behandeld, waarbij dus van juridische, financiële en bedrijfseconomische gezichtspunten wordt afgezien.

Alvorens een conclusie kan worden getrokken uit deze beschouwing, moet eigenlijk iets over de bedrijfsoverdrachtgewoonten ter plaatse bekend zijn. Zo zal bijvoorbeeld nagegaan moeten worden of bij de bedrijfs-overdrachten voornamelijk de zoon van de boer, na al of niet op het bedrijf te hebben meegewerkt, in aanmerking komt of dat ook anderen bedrijven overnemen. Voorts moet men zich afvragen op welke leeftijd de boeren het bedrijf overdragen en de zoons opvolgen.

In het kader van de sociaal-economische schets moeten al deze, zij het zeer belangrijke, punten onbesproken blijven. Er is van de gedachte uitgegaan dat het bedrijfsopvolgingspatroon op Noord-Beveland van dien aard is dat de directe benadering van het vraagstuk de beste is. Daarmee is dan ook voor dit geval volstaan. Er zijn dus geen andere berekeningswijzen toegepast. De enquêteurs van de C.D. hebben elke landbouwer gevraagd wie te zijner tijd in aanmerking zou komen om in het bedrijf op te volgen. In antwoord hierop werd een toekomstige bedrijfsopvolger met name genoemd (in de meeste gevallen een zoon, soms een andere gegadigde), of er werd duidelijk gemaakt dat het bedrijf zal worden gecontinueerd, al kon geen directe opvolger worden genoemd (b.v. in gevallen dat de kinderen nog betrekkelijk jong waren of studeerden). De categorie "zonder opvolgers" bestond uit landbouwers waarvan duidelijk was dat er geen zekerheid bestond over voortzetting van het bedrijf. Tabel 13 geeft een samenvatting van deze gegevens.

Tabel 13

BEDRIJFSOPVOLGING

	Aantal landbouwers ≥ 50 jaar	Aantal be- drijven met opvolging	Aantal bedrijven zonder opvolging	Aantal bedrijven waarvan opvolging onbekend i.v.m. leeftijd kinderen
Akkerbouwers				
< 15 ha	48	24	21	3
15-30 ha	26	19	6	1
30-50 ha	28	25	3	-
≥ 50 ha	24	23	1	-
Fruittelers	7	5	2	-
Veehouders	13	10	3	-
Alle landbouwers	146	106	36	4

Men zal opmerken dat de tabel zich beperkt tot de bedrijven waarvan het bedrijfshoofd minstens 50 jaar is. Dit is zinvol omdat van de jongere landbouwers moet worden aangenomen dat hun bedrijven de komende 10-15 jaar zullen worden voortgezet. De uitkomsten in de tabel laten zien dat ook voor de bedrijven van oudere landbouwers een grote mate van zekerheid bestaat dat de bedrijven zullen worden voortgezet. Alleen de kleinere bedrijven vormen de uitzondering: in deze groep zullen openvallende plaatsen zijn te verwachten in de komende jaren. Bij het een en ander dient men te bedenken dat bedrijven die in z'n geheel gepacht worden van één eigenaar niet licht bij ontstentenis van een opvolger uiteen zullen vallen. In het algemeen kan dus geconcludeerd worden dat zeer ingrijpende wijzigingen in de bedrijfs-grootte-structuur de eerstkomende jaren niet behoeven te worden verwacht en dat alleen in de groep der kleinste bedrijven enige bedrijven zullen vrijkomen.

§ 4. V e r g r o t i n g, v e r p l a a t s i n g, v e r k o o p
(bijlage 51)

Bij de bedrijfsregistratie van de C.D. bestond ook de gelegenheid over een aantal onderwerpen te spreken die zich niet voor een globale beschouwingwijze lenen, te weten de belangstelling voor boerderijverplaatsing op het eiland, de verhuizing naar een der IJsselmeerpolders, de beëindiging van het bedrijf en de belangstelling voor bedrijfsvergroting. Met behulp van de hierbij gemaakte notities is een overzichtstabel gemaakt, die echter uit de aard der zaak niet meer dan een aanduiding is van de aangrijpingspunten die een actief structuurbeleid in deze ruilverkaveling zou kunnen hebben. De belangstelling voor de IJsselmeerpolders is begrijpelijkerwijs in dit akkerbouwgebied vrij groot. Men kan opmerken dat ook bij de landbouwers op de grootste bedrijven nog veel interesse voor meer grond bestaat, hetgeen wel verklaarbaar is door zware mechanisatiekosten waarmee de grote bedrijven belast zijn. Het aantal mogelijke rechtstreeksse bedrijfsbeëindigingen (met eventueel uitkoop) is zoals uit de vorige paragraaf reeds mocht worden verwacht, gering. Alleen in de groep D-grondgebruikers vindt men om voor de hand liggende redenen vrij wat van deze geïnteresseerden.

Zonder aan dit cijfer als zodanig grote waarde toe te willen kennen, zij hier vermeld dat de grondgebruikers die voor bedrijfsbeëindiging zeiden te voelen in totaal 53 ha eigendom en 84 ha pachtgrond in gebruik hadden, d.w.z. bijna 2% van de totale oppervlakte van Noordbevelandse grondgebruikers. Bij de belangstellenden voor verplaatsing naar de IJsselmeerpolders of elders buiten het blok is 298 ha eigendom en 616 ha pachtgrond in gebruik, dus ruim 12% van de totale oppervlakte. Voor een doeltreffend structuurbeeld zou deze oppervlakte, indien zij gebruiksvrij ter beschikking zou komen, van betekenis zijn.

BEVOLKING SINDS 1880

	Aantal inwoners			Index aantal inwoners (1880 = 100)			
	Kortgene	N.-Beveland	Kortgene	Wissenkerke	N.-Beveland	Zeeland	Nederland
1880	3704	3347	7051	100	100	100	100
1890	3631	3087	6718	98	92	106	112
1900	3564	3164	6728	96	95	115	128
1910	3828	3325	7153	103	99	124	146
1920	3995	3596	7591	108	107	130	170
1930	3877	3659	7536	105	109	131	196
1940	3873	3572	7445	105	107	135	220
1947	3959	3756	7715	107	112	138	237
1950	3791	3664	7455	102	109	144	251
1955	3591	3430	7021	97	102	147	267
1960	3479	3355	6834	94	100	150	285
1961	3406	3313	6719	92	99	151	285
1962	3366	3309	6675	91	99	151	289

Bron: C.B.S.

LOOP VAN DE BEVOLKING

	Kortgene		Wissenkerke	
	geboorten- overschot	vestigings- overschot	geboorten- overschot	vestigings- overschot
1880-1885	298	-277	336	-564
1885-1890	325	-409	265	-297
1890-1895	227	-352	269	-186
1895-1900	247	-189	273	-279
1900-1905	256	-212	254	-166
1905-1910	278	- 58	234	-161
1910-1915	254	- 90	265	- 82
1915-1920	217	-214	283	-195
1920-1925	216	-209	300	-223
1925-1930	143	-268	235	-249
1930-1935	139	-124	190	-245
1935-1940	157	-176	159	-191
1940-1945	123	104	219	47
1945-1950	149	-458	240	-414
1950-1955	83	-283	185	-419
1955-1960	94	-279	129	-246

Bron: C.B.S.

VERSPREIDING VAN DE BEVOLKING

Gemeente	Dorp of deelgebied	1947		1960		Index totale bevolking (1947 = 100)		
		mannen	vrouwen	totaal	mannen		vrouwen	totaal
Kortgene	Kortgene	681	663	1344	593	632	1225	91
	Colijnsplaat	864	822	1686	744	733	1477	88
	Kats	245	242	487	205	202	407	84
Kortgene	Verspreide huizen	237	196	433	163	141	304	70
	Woonwagens en -schepen	6	3	9	7	3	10	111
Totale bevolking		2033	1926	3959	1712	1711	3423	86
Kamperland		764	733	1497	733	656	1389	93
Wissenkerke		561	532	1093	513	482	995	91
Wissenkerke	Geersdijk	190	174	364	146	154	300	82
	Stroodorp	70	58	128	64	63	127	99
Verspreide huizen		359	305	664	271	253	524	79
Woonwagens en -schepen		3	7	10	12	7	19	190
Totale bevolking		1947	1809	3756	1739	1615	3354	89
Totale bevolking Noord-Beveland		3980	3735	7715	3451	3326	6777	88

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstelling 1947
algemene volkstelling 1960.

Bijlage 4

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING

	Kortgene		Wissengerke			Noord-Beyeland			Noord-Beyeland in %			
	1930	1947	1930	1947	1960	1930	1947	1960	1930	1947	1960	
Landbouw	901	848	524	865	882	535	1766	1730	1059	69	67	51
Industrie en ambacht	295	232	226	224	233	243	459	465	469	18	18	22
Handel en verkeer	137	152	182	88	115	167	225	267	349	9	10	17
Diensten en overige	59	75	118	30	55	90	89	130	208	4	5	10
Totaal mann. beroepsbevolking	1332	1307	1050	1207	1285	1035	2539	2592	2085	100	100	100

Bronnen: volks- en beroepstellingen C.B.S.

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING

	Kortgene		Wissenkerke	Indexcijfers (1947 = 100)	
	1947	1960		Kortgene	Wissenkerke
Mannelijke beroepsbevolking (a)	1307	1050	1285	100	100
1956	1128	1035	1084	86	84
1960	1050	1035	1035	80	81
Woonforenzen	114	114	21	100	100
1960	65	57	57	57	271
Overige forenzen	26	26	21	100	100
1960	135	88	88	519	419
Agrariërs	848	882	882	100	100
1956	691	629	629	81	71
1960	524	535	535	62	61
Agrariërs in % van a	65	65	69		
1956	61	58	58		
1960	50	52	52		
Dagforenzen in % van a	9	9	2		
1960	6	6	6		

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstelling 1947
 algemene woningtelling 1956
 algemene volkstelling 1960

MANNELIJKE BEROEPSBEVOLKING NAAR BEDRIJFSTAK

	1947		1960	
	aantal	percentage	aantal	percentage
Kortgene : landbouw	848	65	524	50
industrie en ambacht	134	10	85	8
bouwnijverheid	95	7	138	13
openbare nutsbedrijven	3	0	3	0
handel, bank- en verzekeringswezen	90	7	113	11
vervoer	62	5	69	6
dienstverlening	70	6	111	11
onbekend	5	0	7	1
alle beroepen	1307	100	1050	100
Wissenkerke: landbouw	882	69	535	52
industrie en ambacht	120	9	91	9
bouwnijverheid	112	9	151	14
openbare nutsbedrijven	-	-	1	0
handel, bank- en verzekeringswezen	69	5	96	9
vervoer	46	4	71	7
dienstverlening	50	4	81	8
onbekend	6	0	9	1
alle beroepen	1285	100	1035	100

Bron: C.B.S.-volks- en beroepstelling 1947.

algemene volkstelling 1960

WOONFORENZEN

	Aantal dagforenzen 2)				in overige bedrijfs- takken
	totaal	in de landbouw	in de nijverheid	in de bouw- nijverheid	
Gemeente Kortgene, werkend in 1):					
Wissenkerke	19	10	2	5	2
Goes	20	-	6	7	7
Breda	15	-	15	-	.
Alle woonforenzen	65	13	24	13	15
Gemeente Wissenkerke, werkend in 1):					
Kortgene	29	10	2	6	11
Goes	11	-	4	2	5
Alle woonforenzen	57	10	11	12	24

1) Gemeenten met \geq 10 forenzen

2) Dagelijks naar de woongemeente heen en weer reizende mannen

Bron: C.B.S. algemene volkstelling 1960.

GRONDGEBRUIKERS NAAR BEROEPSGROEP EN GROOTTEKLASSEN

Bedrijfs- type	Aantal grondgebruikers					totaal	
	in de beroepsgroep						
	landbouwers			overige grondgebruikers			
	A	B	A+B	C	D		
Akkerbouw	< 5 ha	8	6	14	29	18	61
	5-10 ha	22	7	29	6	4	39
	10-15 ha	14	6	20	2	-	22
	15-20 ha	11	6	17	-	-	17
	20-30 ha	20	4	24	-	-	24
	30-50 ha	43	10	53	-	-	53
	≥50 ha	31	5	36	-	-	36
	Alle grootteklassen	149	44	193	37	22	252
Fruitteelt (tuinbouw)	< 5 ha	15	2	17	4	-	21
	5-10 ha	5	1	6	-	-	6
	10-15 ha	2	-	2	-	-	2
	Alle grootteklassen	22	3	25	4	-	29
Akkerbouw + Fruitteelt	< 5 ha	2	1	3	1	-	4
	5-10 ha	-	1	1	-	-	1
	15-20 ha	3	-	3	-	-	3
	30-50 ha	3	-	3	-	-	3
	≥50 ha	5	-	5	-	-	5
Alle grootteklassen	13	2	15	1	-	16	
Gemengd bedrijf (≥ 50% bouwland)	5-10 ha	1	-	1	-	-	1
	10-15 ha	2	1	3	-	-	3
	15-20 ha	1	1	2	-	-	2
	20-30 ha	1	-	1	-	-	1
	30-50 ha	3	-	3	-	-	3
	≥50 ha	1	-	1	-	-	1
Alle grootteklassen	9	2	11	-	-	11	
Weidebedrijf (≥ 50% grasland)	< 5 ha	-	-	-	1	-	1
	5-10 ha	1	-	1	1	-	2
	30-50 ha	3	-	3	-	-	3
	Alle grootteklassen	4	-	4	2	-	6
Afwijkende veehouderij	< 5 ha	1	-	1	2	-	3
	5-10 ha	3	-	3	-	-	3
	10-15 ha	1	-	1	-	-	1
	15-20 ha	-	1	1	-	-	1
	Alle grootteklassen	5	1	6	2	-	8
Alle bedrijfs- typen	< 5 ha	26	9	35	37	18	90
	5-10 ha	32	9	41	7	4	52
	10-15 ha	19	7	26	2	-	28
	15-20 ha	15	8	23	-	-	23
	20-30 ha	21	4	25	-	-	25
	30-50 ha	52	10	62	-	-	62
	≥50 ha	37	5	42	-	-	42
	Alle grootteklassen	202	52	254	46	22	322

Bron: C.D.

Bijlage 9

DE NEVENBEROEPEN VAN DE B- EN HOOFDBEROEPEN VAN DE C-GEREGISTREERDEN

Hoofd- of nevenberoep	Aantal geregistreerden in de beroepsgroep	
	B	C
Landarbeider	3	19
Loonwerker	34	1
Direct van de landbouw afhankelijk beroep	8	14
Verzorgend beroep	3	4
Losse arbeiders	2	2
Overige beroepen	2	6
Alle beroepen	52	46

Bron: C.D.

CEREGISTREERDEN IN GROEP D	
Vroeger beroep	Aantal D-geregistreeerden
Landbouwer	11
Landarbeider	5
Arbeider	2
Middenstander	3
Onbekend	1
Alle geregistreeerden	22

Bron: C.D.

GRONDGEBRUIK MET 1 HA OF MEER CULTUURGROND

	Aantal grondgebruikers										Percentage grondgebruikers in de grootteklassen					Oppervlakte cultuurgrond in ha	Gemiddelde oppervlakte per grondgebruiker ≥ 1 ha	Indexcijfers (1910 = 100)	
	in de grootteklassen					in de grootteklassen					aant. grondgebruikers	oppervlakte per grondgebruiker	gem. opp. cultuurgr. per grondgebruiker						
	1-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha									
1910	211	108	26	15	13	27	22	52	12	7	6	13	10	3376	16,0	100	100		
1921	209	98	25	27	15	19	25	47	12	13	7	9	12	3465	16,6	99	103		
1930	218	109	22	25	18	26	18	50	10	12	8	12	8	3417	15,7	103	101		
1947	202	87	31	25	14	30	15	44	15	12	7	15	7	3448	17,1	96	102		
1950	194	76	34	24	13	30	17	39	18	12	7	15	9	3432	17,7	92	102		
1955	199	77	34	24	20	28	16	39	17	12	10	14	8	3508	17,6	94	104		
1959	204	81	35	30	11	31	16	40	17	15	5	15	8	3410	16,7	97	101		
1960	206	86	33	29	13	28	17	42	16	14	6	14	8	3373	16,4	98	100		

1910	148	50	19	17	13	24	25	34	13	11	9	16	17	3462	23,4	100	100		
1921	189	80	25	22	15	23	24	42	13	12	8	12	13	3663	19,4	128	106		
1930	213	85	31	41	16	24	16	40	15	18	8	11	8	3629	17,0	144	105		
1947	201	73	28	34	19	31	16	36	14	18	9	15	8	3653	18,2	136	106		
1950	195	71	28	32	17	33	14	36	14	16	10	17	7	3473	17,8	132	100		
1955	194	73	27	30	18	31	15	38	14	15	9	16	8	3471	17,9	131	100		
1959	195	77	30	20	23	25	20	40	15	10	12	13	10	3553	18,2	132	103		
1960	193	75	31	22	19	27	19	39	16	11	10	14	10	3571	18,5	130	103		

1910	359	158	45	32	26	51	47	44	13	9	7	14	13	6838	19,0	100	100		
1921	398	178	50	49	30	42	49	45	12	12	8	11	12	7128	17,9	111	104		
1930	431	194	53	66	34	50	34	45	12	15	8	12	8	7046	16,3	120	103		
1947	403	160	59	59	33	61	31	40	15	15	8	15	7	7101	17,6	112	104		
1950	389	147	62	56	30	63	31	38	16	14	8	16	8	6905	17,8	108	101		
1955	393	150	61	54	38	59	31	38	15	14	10	15	8	6979	17,8	109	102		
1959	399	158	65	50	34	56	36	40	16	13	8	14	9	6963	17,5	111	102		
1960	399	161	64	51	32	55	36	40	16	13	8	14	9	6944	17,4	111	102		

Bronnen: Directie van de Landbouw (1910-1930); C.B.S. (1947-1960)

GRONDGEBRUIKERS NAAR HOOFDBEROEP EN GROOTTEKLASSEN NOORD-BEVELAND

	Landbouwers	Tuinders	Landarbeiders	Niet-agrariërs	Alle grond-gebruikers
< 1 ha	29	7	193	58	289
1- 5 ha	118	8	26	8	160
5-10 ha	53	3	-	3	59
1947 10-20 ha	57	1	-	1	59
20-30 ha	33	-	-	-	33
30-50 ha	61	-	-	-	61
≥50 ha	31	-	-	-	31
Alle grootteklassen	382	19	221	70	692
< 1 ha	4	3	10	8	25
1- 5 ha	66	17	41	26	150
5-10 ha	52	5	-	4	61
1955 10-20 ha	53	-	-	1	54
20-30 ha	38	-	-	-	38
30-50 ha	59	-	-	1	60
≥50 ha	30	-	-	-	30
Alle grootteklassen	302	25	51	40	418
< 1 ha	3	3	4	15	25
1- 5 ha	37	20	44	57	158
5-10 ha	51	5	-	9	65
1959 10-20 ha	46	3	-	1	50
20-30 ha	33	-	-	1	34
30-50 ha	56	-	-	1	57
≥50 ha	35	-	-	-	35
Alle grootteklassen	261	31	48	84	424
< 1 ha	4	1	6	31	42
1- 5 ha	38	19	45	59	161
5-10 ha	52	5	-	7	64
1960 10-20 ha	46	3	-	2	51
20-30 ha	31	-	-	1	32
30-50 ha	55	-	-	1	56
≥50 ha	35	-	-	-	35
Alle grootteklassen	261	28	51	101	441

Bron: C.B.S.

VERKAVELING (A)

	Aantal bedrijven														Aantal kavels		
	met kavels														totaal	gemiddeld per bedrijf	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14			
Akkerbouwers																	
< 5 ha	17	7	3	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	2,1
5-15 ha	50	7	12	6	9	3	8	1	1	1	1	-	-	-	-	193	3,9
15-30 ha	44	4	3	7	6	6	3	6	5	1	1	1	-	-	-	228	5,2
30-50 ha	56	4	7	11	6	5	10	4	5	1	1	1	-	-	-	271	4,8
≥50 ha	41	-	1	2	9	11	2	5	1	3	1	1	2	2	1	266	6,5
totaal	208	22	26	32	31	25	23	16	12	6	4	4	2	4	1	993	4,8
Fruittelers																	
< 5 ha	17	7	8	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	1,9
≥ 5 ha	8	1	1	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	28	3,5
totaal	25	8	9	3	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	60	2,4
Veehouders totaal	21	2	1	3	3	2	2	1	3	2	1	-	-	1	-	119	5,7
C-totaal	46	8	17	12	6	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	123	2,7
D-totaal	22	7	9	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	2,0
Alle bedrijven	322	47	62	55	42	30	27	18	16	8	5	4	2	5	1	1339	4,2

Bron: C.D.

VERKAVELING (B)

Aantal bedrijven	Alle kavels			Aantal eigendomskavels			Aantal eigendom / pachtkavels			Aantal pachtkavels							
	met een kadastreale grootte van			met een kadastreale grootte van			met een kadastreale grootte van			met een kadastreale grootte van							
	< 1 ha	1-3 ha	≥ 5 ha	< 1 ha	1-3 ha	≥ 5 ha	< 1 ha	1-3 ha	≥ 5 ha	< 1 ha	1-3 ha	≥ 5 ha					
Akkerbouwers																	
< 5 ha	17	35	13	5	7	-	14	6	5	3	-	21	7	10	4	-	
5-15 ha	50	193	59	81	33	20	90	21	37	20	12	9	94	36	41	11	6
15-30 ha	44	228	42	92	41	53	104	24	41	20	19	10	114	17	49	18	30
30-50 ha	56	271	27	65	42	137	114	15	31	14	54	6	151	12	33	27	79
≥ 50 ha	41	266	20	62	37	147	104	7	27	14	56	12	150	13	35	22	80
totaal	208	993	161	315	160	357	426	73	141	71	141	37	530	85	168	82	195
Fruittelers																	
< 5 ha	17	32	13	17	2	-	18	6	11	1	-	-	14	7	6	1	-
≥ 5 ha	8	28	9	9	6	4	17	4	5	4	4	-	11	5	4	2	-
totaal	25	60	22	26	8	4	35	10	16	5	4	-	25	12	10	3	-
Veehouders																	
totaal	21	119	22	52	22	23	34	6	16	5	7	-	85	16	36	17	16
C-totaal	46	123	52	59	10	2	54	22	26	5	1	-	69	30	33	5	1
D-totaal	22	44	13	26	4	1	26	9	16	1	-	-	18	4	10	3	1
Alle bedrijven	322	1339	270	478	204	387	575	120	215	87	153	37	727	147	257	110	213

Bron: C.D.

VERKAVELING (C)

	Gemiddelde grootte in ha van			
	alle kavels	eigendoms-kavels	eigendom-pacht-kavels	pacht-kavels
Akkerbouwers				
< 5 ha	1,8	1,8	-	1,8
5-15 ha	2,5	2,9	3,7	1,9
15-30 ha	4,1	3,6	7,0	4,3
30-50 ha	8,2	6,9	11,3	9,0
≥50 ha	10,8	9,1	22,2	11,1
totaal	6,6	5,6	11,8	7,0
Fruittelers				
< 5 ha	1,4	1,5	-	1,1
≥ 5 ha	2,4	3,1	-	1,4
totaal	1,9	2,3	-	1,3
Veehouders totaal	3,6	3,8	-	3,5
C-totaal	1,5	1,5	-	1,5
D-totaal	1,8	1,6	-	2,1
Alle bedrijven	5,5	4,7	11,8	5,8

VERKAVELING (D)

	Aantal kavels	Percentage kavels		
		geheel eigendom	eigendom en pacht	geheel pacht
Akkerbouwers				
< 5 ha	35	40	-	60
5-15 ha	193	47	5	48
15-30 ha	228	46	4	50
30-50 ha	271	42	2	56
≥50 ha	266	39	5	56
totaal	993	43	4	53
Fruittelers				
< 5 ha	32	56	-	44
≥ 5 ha	28	61	-	39
totaal	60	58	-	42
Veehouders totaal	119	29	-	71
C-totaal	123	44	-	56
D-totaal	44	59	-	41
Alle bedrijven	1339	43	3	54

Bron: C.D.

DIJKEN

	Aantal bedrijven		Oppervlakte dijken in gebruik in ha	Percentage van de dijken				Aantal kavels met een kadastrale grootte van				Gem. kavel-grootte van dijk			
	totaal	met dijken		in eigen-pacht	in pacht	veilig	on-schrijftelijk	monde-ling	totaal						
									< 1 ha	1-3 ha	3-5 ha		≥ 5 ha		
Akkerbouwers															
< 5 ha	17	1	2	-	100	-	100	-	1	-	1	-	1,2		
5-15 ha	50	4	9	11	89	69	31	37	63	4	-	3	1	2,4	
15-30 ha	44	15	42	20	80	99	1	90	10	18	1	13	4	2,3	
30-50 ha	56	10	42	19	81	76	24	73	27	11	1	5	1	4	3,8
≥ 50 ha	41	14	62	35	65	86	14	64	36	18	3	5	3	7	3,4
totaal	208	44	157	25	75	84	16	72	28	52	5	27	9	11	3,0
Fruittelers															
< 5 ha	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
≥ 5 ha	8	1	1	-	100	-	100	-	100	1	-	1	-	-	1,2
totaal	25	1	1	-	100	-	100	-	100	1	-	1	-	-	1,2
Veehouders totaal	21	16	110	11	89	87	13	75	25	34	3	16	8	7	3,2
C-totaal	46	4	12	5	95	96	4	38	62	7	3	2	2	-	1,8
D-totaal	22	1	1	100	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	0,6
Alle bedrijven	322	66	281	19	81	85	15	71	29	95	11	46	20	18	3,0

KADASTRALE OPPERVLAKTE IN HA

Bedrijfs- type	Oppervlakte kadastraal in ha						totaal
	in de beroepsgroep						
	landbouwers			overige grondgebruikers			
	A	B	A+B	C	D		
Akkerbouw	< 5 ha	31	23	54	91	55	200
	5-10 ha	162	57	219	39	25	283
	10-15 ha	175	74	249	25	-	274
	15-20 ha	185	106	291	-	-	291
	20-30 ha	475	110	585	-	-	585
	30-50 ha	1691	414	2105	-	-	2105
	≥50 ha	2184	342	2526	-	-	2526
	Alle grootteklassen	4903	1126	6029	155	80	6264
Fruittelt (tuinbouw)	< 5 ha	37	7	44	7	-	51
	5-10 ha	39	6	45	-	-	45
	10-15 ha	23	-	23	-	-	23
	Alle grootteklassen	99	13	112	7	-	119
Akkerbouw + Fruittelt	< 5 ha	7	2	9	3	-	12
	5-10 ha	-	6	6	-	-	6
	15-20 ha	51	-	51	-	-	51
	30-50 ha	117	-	117	-	-	117
	≥50 ha	352	-	352	-	-	352
Alle grootteklassen	527	8	535	3	-	538	
Gemengd bedrijf (≥ 50% bouwland)	5-10 ha	10	-	10	-	-	10
	10-15 ha	26	11	37	-	-	37
	15-20 ha	16	18	34	-	-	34
	20-30 ha	23	-	23	-	-	23
	30-50 ha	117	-	117	-	-	117
	≥50 ha	59	-	59	-	-	59
Alle grootteklassen	251	29	280	-	-	280	
Weidebedrijf (≥ 50% grasland)	< 5 ha	-	-	-	3	-	3
	5-10 ha	8	-	8	8	-	16
	30-50 ha	94	-	94	-	-	94
	Alle grootteklassen	102	-	102	11	-	113
Afwijkende veehouderij	< 5 ha	2	-	2	6	-	8
	5-10 ha	19	-	19	-	-	19
	10-15 ha	11	-	11	-	-	11
	15-20 ha	-	15	15	-	-	15
	Alle grootteklassen	32	15	47	6	-	53
Alle be- drijfstypen	< 5 ha	77	32	109	110	55	274
	5-10 ha	238	69	307	47	25	379
	10-15 ha	235	85	320	25	-	345
	15-20 ha	252	139	391	-	-	391
	20-30 ha	498	110	608	-	-	608
	30-50 ha	2019	414	2433	-	-	2433
	≥50 ha	2595	342	2937	-	-	2937
	Alle grootteklassen	5914	1191	7105	182	80	7367

Bron: C.D.

KADASTRALE EN GEMETEN MAAT

	Oppervlakte van het bedrijf		Gemeten maat in % van de kadastrale maat
	kadastrale maat in ha	percentage cultuurgrond overige gronden 1)	
Akkerbouwers			
< 5 ha	62	96	96
5-15 ha	475	95	96
15-30 ha	926	95	96
30-50 ha	2222	95	96
≥50 ha	2878	95	96
totaal	6563	95	96
Fruittelers			
< 5 ha	44	97	98
≥ 5 ha	68	95	97
totaal	112	96	97
Veehouders totaal	429	90	91
C-totaal	182	94	95
D-totaal	80	96	96
Alle bedrijven	7366	95	96

1) Erf en moestuin + niet-landbouwgrond.

GROND BUITEN HET BLOK IN GEBRUIK BIJ BEDRIJVEN BINNEN HET BLOK

	Aantal bedrijven met grond buiten het blok 1)	Oppervlakte grond buiten het blok in ha								Aantal kavels	
		totaal (kadastrale maat)	totaal (gemeten maat)	bouwland	grasland	erf en moestuin	niet-landbouwgrond	eigen-dom	veilige pacht		
Akkerbouwers											
< 5 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5-15 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15-30 ha	1	2,61	2,61	2,61	-	-	-	-	-	2,61	1
30-50 ha	4	24,79	23,70	11,75	11,95	-	1,09	12,15	12,64	12,64	4
≥50 ha	3	75,32	74,41	66,50	6,50	1,41	0,91	30,32	45,00	45,00	3
totaal	8	102,72	100,72	80,86	18,45	1,41	2,00	42,47	60,25	60,25	8

1) De overige bedrijven hebben geen grond buiten het blok.

Bron: C.D.

EIGENDOM EN PACHT

	Aantal bedrijven met de grond				Oppervlakte in ha kadastrale maat	Percentage (kadastrale maat) eigendom pacht
	totaal	100% eigendom		100% pacht		
		100% eigendom	> 50% pacht			
Akkerbouwers						
< 5 ha	17	6	2	2	62	41
5-15 ha	50	15	12	15	475	59
15-30 ha	44	5	14	17	926	43
30-50 ha	56	14	7	11	2222	37
≥50 ha	41	5	8	14	2878	37
totaal	208	45	43	59	6563	40
Fruitteel						
< 5 ha	17	8	2	2	44	63
≥ 5 ha	8	4	3	-	68	77
totaal	25	12	5	2	112	72
Veehouders totaal						
C-totaal	46	15	3	9	182	45
D-totaal	22	8	4	1	80	52
Alle bedrijven	322	81	62	75	7366	40

Bron: C.D.

Bijlage 22

GEPACHTE GROND

	Oppervlakte pachtgrond in ha	Percentage grond gepacht							
		schriftelijk		mondeling		totaal		totaal	
		totaal	veilig	onveilig	totaal	veilig	onveilig	veilig	onveilig
Akkerbouwers									
< 5 ha	37	90	85	5	10	2	8	87	13
5-15 ha	194	70	58	12	30	24	6	82	18
15-30 ha	528	86	74	12	14	12	2	86	14
30-50 ha	1391	93	86	7	7	6	1	92	8
≥50 ha	1805	92	89	3	8	7	1	96	4
totaal	3955	91	85	6	9	8	1	93	7
Fruittelers									
< 5 ha	16	55	55	-	45	32	13	87	13
≥ 5 ha	15	3	3	-	97	78	19	81	19
totaal	31	30	30	-	70	55	15	85	15
Veehouders totaal	299	85	71	14	15	12	3	83	17
C-totaal	101	69	47	22	31	23	8	70	30
D-totaal	38	94	94	-	6	-	6	94	6
Alle bedrijven	4424	89	82	7	11	9	2	91	9

Bron: C.D.

VERPACHTENDE BEDRIJFSHOOFDEN

	Aantal bedrijfs- hoofden dat grond verpacht	Oppervlakte verpachte grond in ha
Akkerbouwers		
< 5 ha	-	-
5-15 ha	3	30
15-30 ha	6	13
30-50 ha	8	88 1)
≥50 ha	10	93 2)
totaal	27	224 2)
Fruittelers		
< 5 ha	-	-
≥ 5 ha	3	87
totaal	3	87
Veehouders totaal	3	20
C-totaal	7	7
D-totaal	1	2
Alle bedrijven	34	333 2)

1) Inclusief 4 ha buiten Noord-Beveland

2) Van 1 bedrijf verpachte oppervlakte onbekend.

Bron: C.D.

BEDRIJFSGEBOUWEN

	Aantal bedrijven met bedrijfsgebouwen				Aantal bedrijfsgebouwen													
	totaal gebouwen	met bedrijfsgebouwen		zonder bedrijfsgebouwen 1)	doelmatigheid			onderhoud										
		1	2		goed	matig	slecht	onbekend	goed	matig	slecht	onbekend						
Akkerbouwers																		
< 5 ha	17	9	6	-	3	8	1	5	3	3	-	2	6	1	-			
5-15 ha	50	30	28	-	2	20	3	20	6	6	1	8	18	3	1			
15-30 ha	44	44	43	-	1	-	6	25	7	7	6	18	15	5	6			
30-50 ha	56	56	51	5	-	-	9	34	12	12	6	30	16	9	6			
≥50 ha	41	40	34	6	-	1	9	29	6	6	2	23	18	3	2			
totaal	208	179	162	11	6	29	28	113	34	15	81	73	21	15	3			
Fruittelers																		
< 5 ha	17	8	8	-	-	9	3	4	-	-	1	4	2	1	1			
≥ 5 ha	8	6	6	-	-	2	4	2	-	-	-	5	-	1	-			
totaal	25	14	14	-	-	11	7	6	-	1	9	2	2	1	1			
Veehouders totaal	21	20	19	1	-	1	2	11	7	1	4	9	7	1	1			
C-totaal	46	13	13	-	-	33	3	6	3	1	7	5	-	1	-			
D-totaal	22	6	6	-	-	16	1	3	2	-	1	4	1	-	-			
Alle bedrijven	322	232	214	12	6	90	41	139	46	18	102	93	31	18	18			

1) Inclusief onbekend.

Bron: C.D.

BEDRIJFSGEBOUWEN EN WONINGEN

	Aantal bedrijfsgebouwen						Geen bedrijfsgebouwen en wonend			
	binnen bebouwde kom			buiten bebouwde kom			binnen beb.kom	buiten beb.kom	onbekend	
	totaal	eigendom	pacht	eig./p. onbekend	eigendom	pacht				eig./p. onbekend
Akkerbouwers										
< 5 ha	9	1	-	4	3	1	-	4	3	1
5-15 ha	30	11	1	6	10	-	2	14	3	3
15-30 ha	44	5	1	3	21	11	3	-	-	-
30-50 ha	56	4	3	2	22	24	1	-	-	-
≥50 ha	40	1	1	-	13	19	6	-	1	-
totaal	179	22	6	15	69	55	12	18	7	4
Fruittelers										
< 5 ha	8	-	-	4	2	1	1	7	2	-
≥ 5 ha	6	-	-	-	5	-	1	2	-	-
totaal	14	-	-	4	7	1	2	9	2	-
Veehouders totaal	20	6	1	1	8	3	1	-	1	-
C-totaal	13	8	-	2	2	1	-	28	2	3
D-totaal	6	1	-	4	1	-	-	13	3	-
Alle bedrijven	232	37	7	26	87	60	15	68	15	7

Bron: C.D.

UTILITEITSVOORZIENINGEN

	Aantal bedrijven	Aantal bedrijven op			
		elektriciteitsnet		water- leiding	telefoon
		totaal	met kracht- stroom		
Akkerbouwers					
< 5 ha	17	13	2	17	7
5 - 15 ha	50	42	11	43	26
15 - 30 ha	44	26	15	43	43
30 - 50 ha	56	40	32	54	53
≥ 50 ha	41	32	28	39	38
totaal	208	153	88	196	167
Fruittelers					
< 5 ha	17	15	2	15	9
≥ 5 ha	8	5	2	6	7
totaal	25	20	4	21	16
Veehouders totaal	21	16	5	20	16
C - totaal	46	43	11	42	19
D - totaal	22	20	2	21	6
Alle bedrijven	322	252	110	300	224

Bron: C.D.

Bijlage 27

TELEFOON, ELEKTRICITEIT EN WATERLEIDING

	Aantal getelde bedrijven	Aantal bedrijven aangesloten op			eigen norton- pompwater
		telefoon	elektriciteit	openbare waterleiding	
1950	•	78	180	-	1
Kortgene 1955	236	•	75	-	2
1960	229	152	190	220	3

1950	•	78	177	-	1
Wissen- kerke 1955	225	•	90	-	-
1960	212	132	176	202	-

Bron: C.B.S.

GEBRUIKSBESTEMMING CULTUURGROND 1)

	Oppervlakte in ha			Percentage van de totale oppervlakte cultuurgrond				
	totaal			bouwland				
	bouwland	grasland	tuinland	bouwland	grasland	tuinland		
Kortgene	1910	3507	2876	629	2	82	18	0
	1921	3499	2950	540	9	85	15	0
	1930	3499	3029	450	20	86	13	1
	1939	3555	3076	461	18	86	13	1
	1946	3481	3039	326	116	88	9	3
	1950	3462	2982	320	160	86	9	5
	1955	3517	3098	311	108	88	9	3
	1960	3379	3025	217	137	90	6	4
	1961	3365	3034	196	135	90	6	4
	<hr/>							
Wissenkerke	1910	3473	2738	735	-	79	21	-
	1921	3473	2872	601	-	83	17	-
	1930	3473	2915	558	-	84	16	-
	1939	3705	3202	497	6	87	13	0
	1946	3643	3182	373	88	88	10	2
	1950	3513	3070	354	89	87	10	3
	1955	3476	3035	335	106	87	10	3
	1960	3580	3194	277	109	89	8	3
	1961	3593	3217	269	107	90	7	3
	<hr/>							
Noord- Beveland	1910	6980	5614	1364	2	80	20	0
	1921	6972	5822	1141	9	84	16	0
	1930	6972	5944	1008	20	86	14	0
	1939	7260	6278	958	24	87	13	0
	1946	7124	6221	699	204	87	10	3
	1950	6975	6052	674	249	87	10	3
	1955	6993	6133	646	214	88	9	3
	1960	6959	6219	494	246	89	7	4
1961	6958	6251	465	242	90	7	3	

1) In gebruik bij alle geregistreerde grondgebruikers.
Vanaf 1950 oppervlakte in ha gemeten maat.

GRONDGEBRUIK

	Oppervlakte cultuurgrond in ha	Percentage cultuurgrond in gebruik als			
		bouwland	grasland	tuinland	erf en moestuin
Akkerbouwers					
< 5 ha	60	92	4	4	0
5 - 15 ha	455	95	4	0	1
15 - 30 ha	888	90	8	1	1
30 - 50 ha	2144	93	4	1	2
≥ 50 ha	2762	94	3	2	1
totaal	6309	93	5	1	1
Fruittelers					
< 5 ha	42	9	-	90	1
≥ 5 ha	66	12	3	83	2
totaal	108	11	2	86	1
Veehouders					
totaal	390	59	40	0	1
C - totaal	173	86	9	4	1
D - totaal	77	99	1	-	0
Alle bedrijven	7057	90	6	3	1

Bron: C.D.

BOUWLANDGEBRUIK 1)

	Oppervlakte bouwland in ha	Percentage bouwland beteed met											
		granen		peulvruchten		handelsgewassen		hakvruchten		overige gewassen			
		toetaal	tarwe	gerst	toetaal	erwten	toetaal	vlas	toetaal	aardappelen	sulkerbieten	overige gewassen	
		39	16	21	5	4	13	10	10	17	21	3	
Kortgene	1950	2982	39	16	21	5	4	13	10	10	17	21	3
	1955	3098	34	9	23	14	13	14	14	14	17	18	2
	1960	3025	28	17	11	15	14	17	14	14	19	20	1
Wissenkerke	1950	3070	41	18	22	4	3	10	7	43	16	26	2
	1955	3035	34	14	18	13	13	10	10	41	18	21	2
	1960	3194	30	17	13	13	13	15	12	41	19	21	1
Noord-Beveland	1950	6052	40	17	21	4	3	12	8	42	16	23	2
	1955	6133	34	12	21	14	13	12	12	38	17	20	2
	1960	6219	29	17	12	14	14	16	13	40	19	21	1
	1962	6215	33	18	15	10	9	20	13	36	16	20	1

1) Van alle grondgebruikers.

Bron: C.B.S.-landbouwtellingen.

VEEHOUDERIJ 1)

	1950	1955	1960	1962
Aantal bedrijven \geq 1 ha	389	393	399	399
Aantal bedrijven met:				
rundvee	.	165	134	117
varkens	.	171	99	84
schapen	.	12	30	17
hoenders	.	324	258	228
paarden	.	156	76	58
<hr/>				
Aantal stuks: rundvee totaal	1619	1485	1366	1170
w.v. jongvee	975	370	213	234
melkkoeien	534	387	231	226
mestvee	93	725	921	710
varkens totaal	1341	750	715	670
w.v. mestvarkens	1195	549	488	413
fokzeugen	46	66	37	107
schapen totaal	592	530	903	839
hoenders totaal	14660	11161	16619	19008
w.v. leghennen	8540	5553	8018	9808
paarden totaal	714	480	168	121
w.v. werkpaarden	603	404	145	106

1) Noord-Beveland, gegevens van alle geregistreerde.

Bron: C.B.S.

TREKKERS EN WERKPAARDEN

	Aantal trekkers 1)		index N.-Beveland (1950 =100)	Aantal werkpaarden (Index 1950 = 100)	
	Kortgene	Wissenkerke		Noord- Beveland	Nederland
1950	102	78	100	100	100
1953	114	92	114	.	.
1955	128	121	138	67	89
1957	148	138	159	.	81
1958	160	154	174	.	77
1960	176	164	189	24	73
1961	180	176	198	.	68
1962	.	.	.	18	64

1) Incl. trekkers in eigendom bij loonbedrijven.

Bron: C.B.S.

MECHANISATIE NOORD-BEVELAND 1)

	1950 ²⁾		1960 ²⁾		1960 ²⁾	
	Aantal bedrijven gebruikmakend van eigen werktuigen	Aantal werktuigen in eigendom bij landbouw bedrijven	Aantal bedrijven van werktuigen van loonwerkers, combinatie, coöperatie	Aantal werktuigen in eigendom van loonwerkers, combinatie, coöperatie	Aantal werktuigen in eigendom van loonwerkers, combinatie, coöperatie	Aantal werktuigen in eigendom van loonwerkers, combinatie, coöperatie
Trekkerploegen	114	312	82	23		
Kunstmeststrooiers	61	147	22	9		
Zaaimachines	153	170	228	15		
Aardappelpootmachines	63	91	35	29		
Grasmaaiers (paard)	73	17	82	2		
Trekkermaaibalken	3	22	1	1		
Getrokken maai-dorsen	13	36	148	7		
Zelfrijdende maai-dorsers	-	4	39	13		
Opraappersen	2	11	11	15		
Stropersen	5	1	243	10		
Aard.rooiers (werprad)	138	107	38	5		
Vorraadrooiers	1	66	-	11		
Verzamelrooiers	-	18	-	1		
Bietenrooiers	1	7	-	2		
Vlastrekmachines	18	23	28	9		

1) Gegevens over enkele belangrijke werktuigen. 2) Door het verschil in tellingsmethoden zijn de cijfers voor 1950 en 1960 v/h

LOONWERK EN WERKZAAMHEDEN DOOR DERDEN

	Aantal bedrijven				zonder a, b, of c
	totaal	werktuigen van combi- natie of coöperatie (a)	loonwerk door derden (b)	loonwerk voor anderen (c)	
Akkerbouwers					
< 5 ha	17	2	16	1	1
5 - 15 ha	50	6	47	10	2
15 - 30 ha	44	15	38	11	-
30 - 50 ha	56	27	45	10	1
≥ 50 ha	41	16	31	4	2
totaal	208	66	177	36	6
Fruittelers					
< 5 ha	17	-	6	-	11
≥ 5 ha	8	1	2	-	5
totaal	25	1	8	-	16
Veehouders totaal					
	21	3	20	2	1
C - totaal	46	3	37	2	7
D - totaal	22	-	19	-	3
Alle bedrijven	322	73	261	40	33

WERKZAAMHEDEN DOOR DERDEN

Totaal-aantal bedr.	Aantal bedrijven welke met of door derden														vloerwerk laten verrichten 3)									
	ploegen met trekker		eggen met trekker		cultiveren met trekker		aard-appelen poten		graanmaaien met zelfbinder		maai-dorsen		dorsen		stro oprapen en persen		aardappelen-rooien		biet-en-rooien		vlas-plukken			
	C 1)	L 2)	C	L	C	L	C	L	C	L	C	L	C	L	C	L	C	L	C	L	C	L		
Akkerbouwers																								
< 5 ha	17	1	8	1	8	-	8	-	8	-	1	10	-	-	-	13	-	7	-	-	-	6	1	
5 - 15 ha	50	2	12	-	11	1	11	3	13	1	1	-	31	-	2	-	29	3	19	-	7	-	24	3
15 - 30 ha	44	-	2	-	2	-	4	7	-	2	8	26	-	2	8	28	6	9	-	13	-	26	1	
30 - 50 ha	56	1	-	1	-	1	-	11	3	-	8	25	-	4	7	36	5	8	7	21	-	8	7	
≥ 50 ha	41	-	3	1	2	-	-	3	1	-	1	6	12	-	2	7	18	-	7	2	17	11	15	7
totaal	208	4	25	3	23	2	19	21	32	1	4	23	104	-	10	22	124	14	50	9	58	19	67	19
Fruittelers																								
< 5 ha	17	-	3	-	2	-	3	-	1	-	-	-	2	-	-	-	2	-	1	-	-	-	1	11
≥ 5 ha	8	-	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	6
totaal	25	-	5	-	4	-	3	-	3	-	-	4	-	-	-	4	-	-	1	-	-	2	17	17
Veelhouders totaal	21	-	-	-	-	-	-	1	2	-	2	14	-	3	-	15	1	7	-	7	-	9	1	1
C-totaal	46	1	9	1	9	1	10	1	10	1	-	12	-	2	-	13	1	10	-	2	-	8	8	8
D-totaal	22	-	6	-	6	-	5	-	-	-	-	8	-	1	-	8	-	6	-	3	-	4	3	3
Alle bedrijven	322	5	45	4	42	3	37	23	52	2	6	25	142	-	16	22	164	16	74	9	70	19	110	48

1) C = combinaties of coöperaties.

2) L = Loonwerk door anderen.

3) Niet begrepen of onder te brengen in voorgaande verdeling.

LOONWERK VOOR ANDEREN

	Aantal bedrijven welke v o o r a n d e r e n					Aantal be- drijven welke voor anderen loon- werk verrich- ten					
	ploegen met trekker	eggen met trekker	cultiva- teren met trekker	aardap- pelen poten	maai- dorsen		dorsen	stro op- rapen- en per- sen	aardap- pelen- rooien	bieten rooien	vlas pluk- ken
Akkerbouwers											
< 5 ha	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
5 - 15 ha	9	8	7	4	1	-	1	3	1	-	10
15 - 30 ha	6	5	5	4	6	-	3	5	-	1	11
30 - 50 ha	2	2	1	1	5	-	4	2	2	-	10
≥ 50 ha	-	-	-	-	-	1	1	1	-	1	4
totaal	18	16	13	9	13	1	9	11	3	2	36
Fruittelers											
< 5 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
≥ 5 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Veehouders tot.	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	2
C - totaal	2	2	2	1	1	-	-	1	-	-	2
D - totaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alle bedrijven	22	20	16	10	14	1	9	12	3	2	40

Bron: C.D.

PRODUKTENAFVOER VAN DE KAVEL

	Aantal bedrijven	Aantal bedrijven waar men van de kavel afvoert											
		bieten door				aardappelen door				granen door			
		eigen vervoer	loon-werker	koper	onbekend	eigen vervoer	loon-werker	koper	onbekend	eigen vervoer	loon-werker	koper	onbekend
Akkerbouwers													
< 5 ha	17	6	11	-	-	6	11	-	-	6	11	-	-
5 - 15 ha	50	22	26	2	1	23	27	3	1	22	25	4	1
15 - 30 ha	44	39	5	-	-	38	4	2	-	38	4	2	-
30 - 50 ha	56	55	1	-	-	52	1	4	-	52	2	4	-
≥ 50 ha	41	41	-	-	-	40	-	1	-	39	-	2	-
totaal	208	163	43	2	1	159	43	10	1	157	42	12	1
Fruittelers													
< 5 ha	17	-	5	-	-	-	4	-	-	-	4	-	-
≥ 5 ha	8	1	2	-	-	1	2	-	-	-	3	-	-
totaal	25	1	7	-	-	1	6	-	-	-	7	-	-
Veehouders tot.	21	15	3	-	-	15	3	1	-	13	3	2	1
C - totaal	46	6	32	-	2	6	28	4	2	6	29	3	2
D - totaal	22	2	19	-	-	2	17	3	-	4	19	1	-
Alle bedrijven	322	187	104	2	3	183	97	18	3	180	100	18	4

BEWARING VAN LANDBOUWPRODUKTEN

	A a n t a l b e d r i j v e n											
	totaal	welke voor de aflevering in de be-				met aardappelen in de koelcel			op bedrijf +			
		drijfsgebouwen opslaan				op bedrijf			coöperatie			
		vlas	aard.	granen	stro	uien	erwten	op bedrijf	coöperatie	coöperatie		
Akkerbouwers												
< 5 ha	17	4	3	5	7	-	3	-	-	-	-	-
5 - 15 ha	50	7	8	8	20	1	3	3	12	-	-	-
15 - 30 ha	44	20	13	10	33	2	7	6	12	-	-	-
30 - 50 ha	56	38	35	9	44	-	8	11	24	3	-	-
≥ 50 ha	41	35	27	8	39	1	2	7	18	11	-	-
Alle grootte- klassen	208	104	86	40	143	4	23	27	66	14	-	-
Fruittelers												
< 5 ha	17	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
≥ 5 ha	8	-	1	-	-	-	-	2	-	-	1	-
Alle grootte- klassen	25	-	1	-	-	-	-	2	2	2	1	-
Veehouders tot.	21	3	3	3	14	-	1	-	3	-	-	-
C - totaal	46	1	6	3	3	-	1	3	3	3	1	-
D - totaal	22	1	-	3	2	-	1	-	-	-	-	-
Alle bedrijven	322	109	96	49	162	4	26	32	74	16	-	-

Bron: C.D.

ARBEIDSKRACHTEN 1)

Aantal bedrijven	Oppeervlakte cultuurgrond	Vaste arbeidskrachten (personen)						Tijdelijke arbeidskrachten (werkweken)				Procentuele verdeling van de arbeidsweken over het jaar						
		medewerkende gezinsleden		vr. en betaalde arb. krachten		Toetaal-aantal personen	vr. en betaalde taal-kr.	Toetaal-aantal werkweken	medewerkende gezinsl. arb. kr. < 20 >= 21	vr. en betaalde taal-kr. < 20 >= 21	k w a r t a l e n							
		< 20 jaar	>= 21 jaar	< 5 dagen per week of < 11 maanden per jaar	>= 5 dagen per week of < 11 maanden per jaar						1e	2e	3e	4e				
1950 216	3442	2	219	18	343	582	67	545	311	4057	4980	
Kortgene 1953 223	.	1	27	202	1	13	8	241	497	152	79	3198	3429	24	27	19	30 ⁴⁾	
1956 229	3480	10	36	152	1	16	3	284 ²⁾	508	391	4473	4864	7	19	30	44		
1959 227	3425	3)	39	160	144	3)	1	228	428	452	4022	4474	10	22	32	36		
1950 214	3425	13	233	14	332	592	2	258	338	2840	3438	
Wissinkerke 1953 204	.	3	24	210	.	7	8	305	565	185	80	2168	2433	13	30	20	37 ⁴⁾	
1956 211	3536	3	5	28	162	163	1	25	1	306	531	685	2376	3061	8	18	31	43
1959 212	3528	3)	47	174	149	3)	4	242	467	270	2316	2586	6	24	30	40		

1) Alleen mannen. 2) De tellingen betreffen de arbeidskrachten werkzaam bij alle geregistreerde grondgebruikers; incl. de grondgebruiker zelf, gedurende het aangeduide jaar. 3) In 1959 is geen onderscheid naar leeftijdklasse gemaakt en zijn alle arbeidskrachten vermeld onder >= 21 jaar. 4) Afwijkende periodesindeling.

ARBEIDSKRACHTEN 1)

	Aantal bedrij- ven	Aantal arbeidskrachten									
		t o t a l		bedrijfs- hoofden		meew. ge- zinsleden		vr. arb. krachten			
		M	V	M	V	M	V	M	V		
1958	228	567	32	245	28	322	4				
Kortgene 1959	217	587	31	254	29	333	2				
1960	.	485	20	206	15	279	5				
1961	183	504	24	173	6	49	15	282	3		
1958	215	599	23	281	19	318	4				
Wissenkerke 1959	207	576	30	266	27	310	3				
1960	.	519	6	226	6	293	-				
1961	176	521	13	169	4	73	6	279	3		

1) Aanwezig op de dag vóór de telling.

Bron: C.B.S. mei-telling.

ARBEIDSBEZETTING

	Aant. bedr.	Aantal v.a.k.		Arbeidsbezetting in % geleverd door							Aantal ha cultuurgr. per mann. v.a.k.	
		per bedr.	per 100 ha cultuurgr.	bedrijfs- hoofd	echt- ge- note	kinderen	andere mann, fam. leden	vr. mann.				
								zonen	doch- ters	arb. kr. in dienst		vast
Akkerbouwers												
< 5 ha	17	0,92	26,2	93	1	6	-	-	-	-	-	3,9
5 - 15 ha	50	1,24	13,7	65	0	11	0	4	5	15	15	7,4
15 - 30 ha	44	2,35	11,8	37	0	15	0	-	33	15	15	8,6
30 - 50 ha	56	4,10	10,9	20	-	12	-	2	56	10	10	9,3
≥ 50 ha	41	6,26	9,4	14	-	10	-	-	66	10	10	10,8
totaal	208	3,21	10,7	27	0	11	0	1	50	11	11	9,5
Fruittelers												
< 5 ha	17	1,29	51,9	68	4	9	-	9	5	5	5	2,0
≥ 5 ha	8	2,69	33,3	37	0	6	-	-	46	11	11	3,1
totaal	25	1,74	40,6	52	2	7	-	5	26	8	8	2,6
Veehouders												
totaal	21	2,16	11,8	39	3	24	1	4	22	7	7	8,9
C - totaal	46	0,35	9,3	53	5	26	-	-	6	10	10	11,5
D - totaal	22	0,57	16,2	82	-	17	-	-	-	-	1	6,2

VREEMDE ARBEIDSKRACHTEN

	Aantal bedrijven	Aantal bedrijven met vreemde arbeidskrachten				Percentage van de vreemde arbeid geleverd door	
		alleen vaste	vaste + losse	alleen losse	vaste arb.	losse arb.	
Akkerbouwers							
< 5 ha	17	-	-	-	-	-	-
5 - 15 ha	50	3	-	24	24	76	
15 - 30 ha	44	12	14	13	68	32	
30 - 50 ha	56	25	26	5	85	15	
≥ 50 ha	41	19	22	-	87	13	
totaal	208	59	62	42	82	18	
Fruittelers							
< 5 ha	17	1	-	5	46	54	
≥ 5 ha	8	1	5	-	81	19	
totaal	25	2	5	5	75	25	
Veehouders totaal							
C - totaal	46	1	-	10	39	61	
D - totaal	22	-	-	2	-	100	
Alle bedrijven	322	65	70	64	82	18	

Bijlage 43

VASTE ARBEIDERS

	Totaal aantal vaste arbei- ders	Aantal bedrijven met vaste vreemde arbeidskrachten														
		totaal	met alleen . . . vaste arbeiders						met . . . vaste + losse arbeiders							
			1	2	3	4	5	≥ 6	to- taal	1	2	3	4	5	≥ 6	to- taal
Akkerbouwers																
< 5 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5 - 15 ha	3	3	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
15 - 30 ha	34	26	10	1	1	-	-	12	10	3	1	-	-	-	-	14
30 - 50 ha	129	51	1	7	10	3	4	-	25	9	11	3	3	-	-	26
≥ 50 ha	170	41	-	-	4	6	5	4	19	-	8	3	4	3	4	22
totaal	336	121	14	8	15	9	9	4	59	19	22	7	7	3	4	62
Fruittelers																
< 5 ha	1	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
≥ 5 ha	10	6	-	1	-	-	-	-	1	3	1	1	-	-	-	5
totaal	11	7	1	1	-	-	-	-	2	3	1	1	-	-	-	5
Veehouders tot.	10	6	2	1	-	-	-	-	3	2	-	-	1	-	-	3
C - totaal	1	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
D - totaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alle bedrijven	358	135	18	10	15	9	9	4	65	24	23	8	8	3	4	70

DE LEEFTIJD VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

	Aantal bedrijfshoofden						Gemiddelde leeftijd in jaren
	totaal	in de leeftijdsklasse					
		< 35 jaar	35 - 44 jaar	45 - 54 jaar	55 - 64 jaar	≥ 65 jaar	
Akkerbouwers							
< 5 ha	17	-	5	7	5	-	51
5 - 15 ha	50	2	4	15	22	7	55
15 - 30 ha	44	5	12	10	12	5	50
30 - 50 ha	56	2	17	18	13	6	50
≥ 50 ha	41	2	7	20	10	2	51
totaal	208	11	45	70	62	20	51
Fruittelers							
< 5 ha	17	2	7	4	3	1	47
≥ 5 ha	8	-	4	3	1	-	46
totaal	25	2	11	7	4	1	47
Veehouders totaal	21	2	2	5	8	4	53
C - totaal	46	3	12	16	13	2	49
D - totaal	22	-	-	1	5	16	63
Alle bedrijven	322	18	70	99	92	43	51

Bron: C.D.

ONDERWIJS VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

	Aantal bedrijfs hoofden					
	totaal	met voortgezet onderwijs		zonder voortgezet onderwijs		zonder voortgezet onderwijs
		m.l.s.	l.l.s.	fruitteelt	agrarische cursussen	
Akkerbouwers						
< 5 ha	17	-	-	9	-	8
5 - 15 ha	50	2	1	17	1	27
15 - 30 ha	44	11	-	14	-	12
30 - 50 ha	56	23	-	21	2	7
≥ 50 ha	41	19	-	9	3	5
totaal	208	55	17	70	6	59
Fruittelers						
< 5 ha	17	1	-	11	-	3
≥ 5 ha	8	3	-	3	-	-
totaal	25	4	-	14	-	3
Veehouders						
totaal	21	2	2	5	1	11
C - totaal	46	3	1	8	3	31
D - totaal	22	-	1	3	1	17
Alle bedrijven	322	64	21	100	11	121

Bron: C.D.

DE AGRARISCHE VERENIGINGEN

	Aantal bedrijfshoofden					lid van de N.F.O.
	totaal	lid van de standsorganisa-		geen lid van een standsor- ganisatie	lid van de N.F.O.	
		Z.L.M.	C.B.T.B.			
Akkerbouwers						
< 5 ha	17	7	2	1	7	-
5 - 15 ha	50	28	10	-	12	1
15 - 30 ha	44	38	5	-	1	1
30 - 50 ha	56	50	4	-	2	2
≥ 50 ha	41	39	1	-	1	6
<hr/>						
Alle grootte- klassen	208	162	22	1	23	10
Fruittelers						
< 5 ha	17	3	7	-	7	13
≥ 5 ha	8	6	2	-	-	6
<hr/>						
Alle grootte- klassen	25	9	9	-	7	19
<hr/>						
Veehouders tot.	21	15	2	-	4	1
C - totaal	46	24 ¹⁾	6	2	14	4
D - totaal	22	13	-	-	9	1
Alle bedrijven	322	223	39	3	57	35

1) Een tevens lid van N.C.I.B.

Bron: C.D.

Bijlage 47

KERKELIJKE GEZINDTE VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

	Aantal grond- gebrui- kers	Percentage grondgebruikers naar godsdienst		
		Ned.nerv.	ger.kerk	ger.gem.
Akkerbouwers				
< 15 ha	67	63	27	10
≥ 15 ha	141	82	9	9
Alle grootte- klassen	208	76	15	9
Fruittelers totaal	25	48	40	12
Veehouders totaal	21	86	14	-
C-totaal	46	65	28	7
D-totaal	22	82	9	9
Alle bedrijven	322	74	18	8

Bron: C.D.

BERGEPESKEUZE AGRARISCHE JONGEREN

	Aantal zoons van 15 jaar en ouder															to- taal	
	in de land- of tuinbouw werkend						buiten de land- of tuinbouw werkend als							stu- de- rend	on- be- kend		
	zelf- stan- dig	thuis mee- wer- kend	in loon- dienst	be- drijfs- leider	l.b.th. + landb. verwant	l.b.th. + be- roep of school- gaand	hoofdarbeider			handarbeider							
							zelf- stan- dig agr. verw. beroep	niet agr. verw. be- roep		niet agr. verw. beroep		stu- de- rend	on- be- kend				
agr. ver- want be- roep								admi- nistra- tief	vrije be- roepen en onder- wijs	niet adm. be- roep	vak- ar- bei- der					trans- port- arbei- der	ove- rige
ouwers																	
5 ha	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	3	1	1	-	-	8
5 ha	3	5	2	4	3	1	2	1	1	2	5	2	2	1	6	-	40
10 ha	5	13	3	2	1	2	-	-	1	1	1	-	1	-	7	-	37
10 ha	11	30	-	-	-	5	1	-	2	-	1	-	-	-	8	-	58
10 ha	3	26	-	-	-	2	2	-	1	-	1	-	-	-	4	1	40
	22	74	6	6	6	10	5	1	5	3	8	5	4	2	25	1	180
elers																	
5 ha	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	5
5 ha	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3
	-	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	-	8
ders tot.																	
en tot:	24	87	11	6	7	10	5	1	6	4	11	8	7	3	27	1	218
nend	-	57	6	1	3	10	1	-	1	-	-	4	-	-	13	-	91
onend	22	30	5	5	4	-	4	1	5	4	11	4	7	3	13	1	119
kend	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3
wd	19	36	4	4	4	1	4	-	5	3	10	4	3	3	-	1	107
huwd	3	40	6	1	1	8	1	-	1	-	1	4	4	-	27	-	91
kend	2	11	1	1	2	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	21
jd																	
19 jaar	-	9	3	-	-	8	-	-	1	-	-	2	-	-	16	-	31
24 jaar	2	26	2	1	1	2	-	-	1	-	2	3	-	-	9	-	44
29 jaar	7	14	2	2	3	-	2	-	1	2	2	-	2	1	2	1	44
34 jaar	5	16	1	1	-	-	1	-	1	1	4	3	4	1	-	-	33
39 jaar	4	12	1	-	3	-	2	1	2	-	3	-	-	1	-	-	22
40 jaar	3	7	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	11
kend	3	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	10
ijs																	
sch dag- ijs	18	68	4	4	3	6	1	1	1	-	-	-	1	-	15	1	122
gond.be-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
ursussen	3	6	1	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
agond,	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5	5	-	1	1	-	11
ursussen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	11
n and,ond.	-	3	-	-	-	1	1	-	4	4	1	2	-	2	11	-	22
voortge- derwijs	1	10	5	-	3	-	-	-	-	-	-	1	6	-	-	-	22
nbekend	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4

BEROEPSKEUZE AGRARISCHE JONGEREN

		Aantal zoons van 15 jaar en ouder													
		in de land- en tuinbouw				buiten de land- of tuinbouw				werkend als					
		werkend		uith. + beroep of schoolg.	zelfst. agr. verwant beroep	hoofdarbeider		niet agr. verwant beroep		niet agr. ver- wantberoep		transp- arbeider	overige	stu- dend	to- taal
		in	thuis			agr. verw. be- roep	niet- agr. verwant	adm. niet- adm.	niet agr. ver- wantberoep	adm. arb.					
		dig	stand- mee- wer- kend	in loon- dienst of schoolg.	zelve- agr. verwant beroep	agr. verw. be- roep	niet- agr. verwant	adm. niet- adm.	niet agr. ver- wantberoep	adm. arb.	transp- arbeider	overige	stu- dend	to- taal	
C - grondgebruikers	-	2	3	7	2	-	2	1	4	4	4	4	1	30	
D - grondgebruikers	1	2	2	-	2	1	4	1	2	-	-	-	-	15	
Alle grondgebruikers	1	4	5	7	4	1	6	2	6	4	4	4	1	45	
Inwonend	1	1	3	6	-	-	-	1	3	1	3	1	1	20	
Uitwonend	-	3	2	1	4	1	6	1	3	3	3	1	-	25	
Onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Gehuwd	-	3	2	1	4	1	6	1	3	3	3	1	-	25	
Ongehuwd	1	1	3	6	-	-	-	1	3	1	1	2	-	19	
Onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Leeftijd	15 - 19 jr.	1	2	3	-	-	-	-	2	-	-	2	-	10	
	20 - 24 jr.	1	1	3	-	-	1	-	1	1	1	1	1	9	
	25 - 29 jr.	-	2	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	6	
	30 - 34 jr.	-	1	1	1	-	1	-	-	-	2	1	-	7	
	35 - 39 jr.	-	1	-	1	-	-	-	1	1	1	-	-	4	
	≥ 40 jr.	-	1	-	2	1	3	1	-	-	-	-	-	6	
	onbekend	-	-	-	2	-	-	-	-	1	1	-	-	3	
Onderwijs:															
	agr. dagonderwijs	1	2	3	2	1	-	-	-	-	-	1	-	10	
	agr. dagond. bezig	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
	technisch dagond.	-	-	1	-	-	-	2	5	-	-	-	1	9	
	adm. en ander ond.	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	2	-	8	
	zonder voortgez. ond.	-	2	1	1	-	-	-	1	4	1	-	-	11	
	onderwijs onbekend	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	4	

BEDRIJFSOPVOLGING

	Aantal be- drijfshoof- den		Aantal bedrijven met bedrijfshoofd 50 jaar en ouder				opvolging onbekend, alleen kin- deren \geq 12 jr.	
	to- taal	< 50 jr.	to- taal	met opvolger(s)		zonder opvolger(s) niet als zodanig genoemd		
				met name genoemd	niet met name ge- noemd			
Akkerbouwers								
< 5 ha	17	6	11	1	1	2	5	2
5 - 15 ha	50	13	37	19	3	5	9	1
15 - 30 ha	44	18	26	15	4	2	4	1
30 - 50 ha	56	28	28	21	4	-	3	-
\geq 50 ha	41	17	24	20	3	-	1	-
totaal	208	82	126	76	15	9	22	4
Fruittelers								
< 5 ha	17	12	5	3	-	-	2	-
\geq 5 ha	8	6	2	1	1	-	-	-
totaal	25	18	7	4	1	-	2	-
Veehouders totaal	21	8	13	9	1	2	1	-
Alle A+B bedrijven	254	108	146	89	17	11	25	4

Bron: C.D.

VERPLAATSING, VERGROTING EN VERKOOP

	Aantal bedrijven						dat onduidelijk heeft gereageerd
	totaal	dat verplaatsing		vergroting	verkoop (d)	geen der onder a t/m d mogelijkheden	
		binnen het blok (a)	buiten het blok (b)				
Akkerbouwers							
< 5 ha	17	4	1	13	-	4	-
5 - 15 ha	50	11	7	32	3	15	-
15 - 30 ha	44	14	9	36	3	2	3
30 - 50 ha	56	7	11	21	-	27	2
≥ 50 ha	41	1	2	11	-	27	2
Alle grootte- klassen	208	37	30	113	6	75	7
Fruittelers							
< 5 ha	17	4	3	14	-	2	-
≥ 5 ha	8	2	2	7	-	1	-
Alle grootte- klassen	25	6	5	21	-	3	-
Veehouders							
totaal	21	8	2	16	-	4	-
C - totaal	46	9	3	26	6	12	1
D - totaal	22	2	-	7	9	8	-
Alle bedrijven	322	62	40	183	21	102	8

In de reeks Verslagen van het Landbouw-Economisch Instituut zijn op dit gebied reeds verschenen of verschijnen binnenkort

- Verslag No. 2 Reutum-Ageleresch. Sociaal-economische schets van een ruilverkaveling in Twenthe, november 1962.
- Verslag No. 7 Veghel-Erp. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied, december 1962.
- Verslag No. 11 Delt-Oude Weer. Sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied in het Groninger Hogeland, februari 1963.
- Verslag No. 17 Heiligenbergerbeek. Sociaal-economische schets van een ruilverkavelingsgebied in het Utrechtse zandgebied, april 1963.
- Verslag No. 18 De Haagse Beemden. Sociaal-economisch onderzoek in een ruilverkavelingsgebied in de Baronie van Breda, mei 1963.
- Verslag No. 19 Ursem. Sociaal-economische schets van een ruilverkavelingsgebied in Westfriesland, mei 1963
- Verslag No. 20 Noord-Beveland. Sociaal-economische schets van het voormalige eiland, mei 1963